

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Prezenční studium
2011 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Vojtová, DiS.

Romské etnikum a možnosti jeho vzdělávání

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Martin Beňo

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor (Full-Time) studies
2011 - 2012

BACHELOR THESIS

Kateřina Vojtov, DiS.

Roma ethnicity and education possibilities

Prague 2012

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Martin Beňo

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 12. března 2012

Kateřina Vojtová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu Mgr. Martinu Beňovi za ochotu a pomoc při vedení mé bakalářské práce a za čas strávený při konzultacích.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá romským etnikem a možnostmi jeho vzdělávání. Popisuje výchovu a postavení romských dětí, přičemž se zaměřuje především na specifické možnosti ve vzdělávání těchto dětí. Analytická část se skládá z metody dotazování.

Klíčové pojmy

Nadace, organizace, Romové, romské školy, romské třídy, romský asistent, sdružení, sociální postavení, výchova, vzdělávání,

Annotation

This thesis deals with the Roma ethnic group and the possibilities of education. It describes the education and empowerment of Roma children, focusing primarily on specific opportunities in the education of these children. The analytical part consists of interviews.

Key words

Associations, education, education of Roma, foundations, organizations, Roma, Romany assistant, Roma classes, social status

OBSAH

ÚVOD	8
1 ROMOVÉ	10
1.1 Národní identita	10
1.2 Historie a původ.....	12
1.3 Kultura	15
1.3.1 Jazyk.....	16
1.3.2 Zvláštnosti povahy	16
1.3.3 Rodina	16
1.3.4 Žebříček hodnot	17
1.3.5 Zaměstnání a živobytí	18
1.3.6 Romská jména a příjmení	18
2 PRÁVNÍ NORMY	20
2.1 Mezinárodní normy	20
2.2 Evropské normy.....	23
2.3 Vnitrostátní normy.....	24
3 ROMSKÉ DĚTI.....	28
3.1 Postavení v rodině	28
3.2 Vztah ke škole	30
3.3 Výchova.....	31
3.4 Možnosti vzdělávání.....	33
3.4.1 Romské vzdělávání	33
3.4.2 Přípravné třídy.....	37
3.4.3 Asistent pedagoga	38
3.4.4 Instituce zabývající se problematikou romského vzdělávání	39
4 VÝZKUMNÝ PROJEKT	43
4.1 Formulace hypotéz	43
4.3 Popis výzkumných metod	43
4.4 Popis výzkumného vzorku	43
4.5 Harmonogram postupu.....	44

4.6 Analýza dat.....	44
4.7 Zhodnocení stanovených hypotéz	54
4.8 Závěr výzkumného projektu	54
ZÁVĚR.....	56
SEZNAM LITERATURY	57
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ.....	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Romská problematika je již několik let stále aktuální a často diskutované téma. Snad každý se ve svém životě setkal s Romy, mnohdy se o nich hovoří jako o nepřizpůsobivých, nezvladatelných spoluobčanech, avšak málokdo zná jejich kulturu či původ. V současné době není soužití majoritní a minoritní společnosti moc příznivé. Naopak mezi českými a romskými občany panuje nedůvěra, která následně přerůstá v otevřené nepřátelství ba i nenávisť. Původem tohoto vztahu může být neznalost, strach z cizího či předsudky.

Záměrem práce je zjistit a vysvětlit, jak vypadá vzdělávání Romů u nás, jaké možnosti mají k dispozici, zda existují nějaké překážky v této oblasti a také jaký názor na toto téma mají čeští spoluobčané.

Bakalářská práce se dělí na 5 kapitol, přičemž první tři jsou teoretické. V první kapitole se autorka zabývá národní identitou Romů a diskriminačními paradigmaty s tímto etnikem spojenými, dále pak jejich historií, která mapuje jejich původ, kočování, usazování v českých zemích, období války a komunismu, nakonec i současnost. Poslední podkapitolou je kultura, kde se autorka zabývá romskými tradicemi, zvyky či povahovými zvláštnostmi.

Druhá kapitola popisuje právní normy, které zabezpečují národnostním menšinám ochranu jejich života a práv. Jsou v nich zakotvena veškerá práva týkající se Romů, jež mají charakter mezinárodní, evropský a vnitrostátní.

Stěžejní je kapitola třetí, která nese název Romské děti. Zde autorka popisuje postavení romských dětí v rodině, z něhož se dále odvíjí i výchova. Dále pak se zabývá vztahem dětí ke škole a kapitolu uzavírá možnostmi vzdělávání, ve kterých uvádí školy, přípravné třídy, asistenta pedagoga a také instituce, které se zabývají především vzděláváním romských občanů.

Jako praktickou část, která začíná čtvrtou kapitolou, zvolila autorka výzkumný projekt, který provedla pomocí metody dotazování. Cílem bylo zjistit, jaký názor zastává na Romy a jejich vzdělávání majoritní společnost. Výzkumný projekt je v této kapitole vyhodnocen, popsán a znázorněn pomocí grafů. Jsou zde stanovené a zhodnocené hypotézy. Ukázkou dotazníku vložila autorka do příloh.

1 ROMOVÉ

Romové mají odlišný jazyk, kulturu, soustavu pojmů, jiné hodnoty, rodinné vztahy, historii a celkově způsob života. Abychom pochopili tuto národnostní menšinu, je důležitá znalost všech těchto skutečností. Je nemožné potlačovat Romy s jejich zvyky a způsob života, ale naopak respektovat je jako etnikum se svými odlišnostmi a právy. Jakmile porozumíme jejich odlišné kultuře, tak se pro nás stanou přijatelnějšími.

1.1 Národní identita

Jed důležité stanovit, koho můžeme za Roma považovat. Romem je především ten, kdo se hlásí k romské národnosti. Pak je to člověk, který jako Rom vypadá a v neposlední řadě ten, kdo žije romskou kulturou a dodržuje tradiční zvyklosti.

Na sjezdu v Londýně v roce 1971 se Romové dohodli, že označení pro příslušníky romského národa je slovo Rom. Od té doby požadují respektování tohoto usnesení a časté označení Cikán vnímá většina z nich jako hanlivé.

Na již zmiňovaném sjezdu byla také přijata romská vlajka, která se skládá z modrého pruhu umístěného v horní polovině, který symbolizuje volný prostor oblohy a v dolní polovině vlajky znázorňuje nekonečnou obnovu života zelený pruh. Uprostřed jsou umístěné červené čakry s šestnácti paprsky (viz Obrázek 1).

Obrázek 1 Romská vlajka

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9> [2011-2-10]

Opre Roma, neboli Vzhûru Romové, je mezinárodní romská hymna, která vznikla z písně jugoslávských Romů. V roce 1971 jí upravil hudebník Jarko Jovanovič. Tato hymna často zní na setkání romských aktivistů, koncertních vystoupení nebo na významných akcích. Ovšem pro Romy v České Republice není existence hymny příliš známá.¹

Také Romové mají svůj mezinárodní den, který připadá na 8. duben. Je to datum vzniku Mezinárodní romské unie (International Romani Union), která vznikla 8. dubna 1971 na kongresu v Londýně. Romové tento den slaví každoročně od roku 1990, kdy byl ustanoven na kongresu ve Varšavě. V tento den si mají Romové připomínat společný původ, jazyk, sjednocení, kulturu, spolupráci a hlavně své romství. U nás probíhají oslavy od roku 2001 a jsou organizovány občanským sdružením Athinganoi.²

Odlišnosti a specifika romského etnika zkoumá hned několik různých humanitních oborů, například demografie, sociologie, psychologie, lingvistika či etnologie. Multidisciplinárním oborem, který se zabývá získáváním, tříděním a zprostředkováváním potřebných znalostí o romském etniku, je romistika. Počátky romské problematiky připadají do 16. Století, kdy byly publikovány první odborné příspěvky o romštině. Romisté jsou ti, kteří studují romský jazyk, kulturu, historii a tradiční způsob života Romů. Pomáhají Romům v udržení a rozvíjení kultury. Českou romistiku založila Milena Hübschmannová a studovat jí lze na filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. (www.romistika.eu)

¹ [online]. [cit. 2012-02-10] Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18196>

² [online]. [cit. 2012-02-10] Dostupné z: <http://www.romove.radio.cz/cz/clanek/20289>

Dalšími pojmy, které souvisí s odlišnostmi a specifiky, jsou bohužel i předsudky, xenofobie či rasismus. Předsudky jsou jakýmsi zdrojem nedůvěry k něčemu cizímu. Jsou to postoje a stanoviska, jež si lidé osvojí pod vlivem okolí nebo je převezmou od nějaké autority. Předsudky přerůstají v xenofobii, to je nedůvěra k odlišnostem a odchylkám a je spojena s velmi silným způsobem posuzování lidí na základě tradice etnické skupiny. Xenofobie narůstá, když se lidé ocitají v sociální, ekonomické nebo politické krizi či nějaké situaci velkých změn. Xenofobie je základem nenávistných ideologií, jako je např. rasismus. Rasismus znamená soubor postojů vycházejících z obavy z cizího a vytvářejících jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní rozdílnost ras a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva. Veškeré teorie rasismu jsou založeny na mínění, že lidstvo je rozděleno na nižší a vyšší rasy. Ty nižší rasy jsou popisovány neschopností kulturní tvořivosti a je zapotřebí je vést. Mnohem nebezpečnější je ideologická forma rasismu. Přitahuje ostatní tím, že nabízí snadná řešení komplikovaných sociálních (rasových, etnických) vztahů. Pokaždé je spojena s nadvládou a mocí. Produktem rasismu je rasová diskriminace a rasové násilí. Rasovou diskriminací je jakékoliv rozlišování, omezování či znevýhodňování, které pramení z barvy pleti, rasy nebo etnického původu. Rasovým násilím je chování ve smyslu fyzického násilí, které má rasový motiv a obětí je příslušník rasově odlišné skupiny.

1.2 Historie a původ

Romové jsou původem z Indie. To dokazuje především jazyk, zvyky, společenská struktura či povolání. Staroindická společnost byla rozdělena do čtyř kast. Dle odborníků patřili Romové do nejnižší kasty, kam náleželi lidé tzv. nečistého povolání (např. popravčí, kováři, řemeslníci a kejklíři). Tito lidé vynikali pohybovým a hudebním nadáním a tak si mnohdy přivydělávali jako tanečníci a muzikanti.

Od 8. století začali Romové migrovat do sousedních oblastí. Důvodem bylo přání vymanit se z tvrdé indické kastovní společnosti a také naděje, že jinde budou jejich schopnosti a dovednosti lépe uplatněny. V 15. století se již rozptýlili po celé Evropě, Anglii a Skotsku. Na svých cestách přežívali tak, že měnili vlastní výrobky za to, co

potřebovali. V Evropě se však jejich kočovný styl života střetl s úplně jinými poměry. Zde se objevil nový termín pro jejich označení – Zingari, Cikáni. Tak se označují lidé, kteří se od svého okolí něčím liší, např. svým kočovným stylem života.

Do českých zemí přišli Romové asi ve 13. století a živilo se stejně jako v Indii. Pro místní obyvatelé představovali záhadné tuláky a neznámé kočovníky. Začleňování Romů do české společnosti se vyvíjelo příznivě, avšak pouze do 16. století. V době tureckých nájezdů se cenila jejich zručnost a v období renesance sklízeli spoustu obdivů jejich styl života, svoboda ducha i těla. Zvrat nastal na přelomu 17. století. Romové byli vyháněni ze svých obydlí pro svou neschopnost začlenit se do společnosti a akceptovat majetkovou a ekonomickou strukturu obyvatelstva. Pravděpodobně zde nastala první nevraživost mezi Romy a původními občany.

Během vlády Marie Terezie, tedy v 18. století, započaly první pokusy o integraci Romů. Snahou Marie Terezie bylo vychovat z nich stejné lidi jako ostatní Evropané, tedy především křesťany a užitečné poddané. Proto zakázala bydlení ve stanech, vlastní samosprávu, nošení romských oděvů a Romové se museli také zřeknout svých jmen. Byla povolena pouze řeč daného kraje, tím pádem Romům zakázala jejich vlastní řeč. To vše mělo vést k celkové převýchově, ale také k pohřbení romské kultury.

Počátek 19. Století znamenal pro Romy dobu větší svobody a také snahy pochopit jejich mentalitu. Zlepšoval se vztah vlády a ostatních obyvatel k Romům, avšak přes všechnu snahu zůstala většina Romů vzdělanostně a sociálně zaostalá až do první světové války. Romům svitlo na lepší časy za samostatného Československa, zájem o jejich vzdělávání se dostal do popředí a dokonce v roce 1926 vznikla první romská škola v Užhorodě a také některé další kulturní instituce, ale i přesto nebylo postavení Romů zdaleka rovnoprávné.

Dva základní důsledky pro Romy přinesla politika státních orgánů v letech 1945 – 1989. Došlo k formálnímu zrovnoprávnění Romů a tím ke zlepšení jejich materiální situace. Zároveň však bylo v roce 1958 zlikvidováno kočování zákonem č. 74/58 o trvalém usídlení kočujících osob, přičemž trvalé usídlení znamenalo nastěhovat Romy do určeného bytu a určit jim také práci. Od té doby bylo kočování trestáno vězením. Tento zákon znamenal pro mnoho Romů, především olašských, drastický zásah do

jejich životních podmínek a zvyků. Teprve v roce 1998 zmizel tento zákon z platného právního řádu (www.rommuz.cz).

Před zákazem kočování se Romové dělili na tzv. kočovné, polokočovné a usedlé. Kočovní a polokočovní byli olaští Romové, kteří do Čech přišli z území dnešního Valašska, Moldávie a Rumunska. Zachovali si vlastní řeč tzv. olašský dialekt a také udržují své zvyky a tradice.

Polokočovné skupiny měly dočasná obydlí, kde přebývaly pouze v zimě. Během roku se přemísťovaly v typických vozech – tzv. šiatrách, pokrývaných plachtami a tažené koňmi, či cestovaly pěšky a tábořily ve stanech.

Usedlí Romové se usadili za vlády Marie Terezie a živili se svými profesemi nebo vykonávali drobné služby gádžům³ (www.romove-radio.cz).

Druhá světová válka a holocaust⁴ byly pro Romy tragédií. Rasistické zákony Adolfa Hitlera spočívaly v nelítostném pronásledování a deportování do táborů a následném vyhlazování. Během této války bylo téměř zcela zlikvidováno asi 80 000⁵ českých a moravských Romů. Po válce nastala vlna migrace Romů z Maďarska a Slovenska na Moravu a do Čech. Počet romských spoluobyvatel stoupal a v roce 1989 se odhadovalo, že na našem území jich žilo 150 – 180 000.

Romové měli opět šanci včlenit se do naší společnosti, avšak do roku 1989 nebyli chápáni jako národ s vlastní kulturou. Romům pomáhali Komunisté a to hlavně materiálně a finančně. Ovšem tento přístup směřoval k tomu, že se Romové nenaučili být zodpovědní sami za sebe ani za své děti. Tím pádem se stali závislími na podpoře a pomoci státu. Čím dál častěji se dopouštěli trestných činů a většina jich byla nezaměstnaná, což se odrazilo v negativním přístupu majoritního obyvatelstva k Romům.

V roce 1968 založili Romové první romskou organizaci, Svaz Cikánů-Romů. Hlavní náplní tohoto svazu bylo propagovat a udržovat romskou kulturu a také pomáhat

---

³ Gádžové – Neromové, sedláci z vesnic

⁴ Holocaust – hromadné vyhlazování Židů i příslušníků jiných národů nacisty

⁵ [online]. [cit. 2012-02-18] Dostupné z: <http://www.annefrankguide.net/cs-cz/bronnenbank.asp?aid=20459>

Romům. Činnost svazu však neměla dlouhého trvání a v roce 1973 byl svaz na nátlak státních orgánů zrušen. Navíc se začala opět uplatňovat asimilační politika, tzn. zákaz romského jazyka nebo sterilizace romských žen apod. V roce 1971 byla ustavena mezinárodní organizace Romů na kongresu v Londýně a v roce 1979 byla přijata do OSN. Tato unie pořádá kongresy, kde je jednacím jazyk romština a jejím prezidentem je PhDr. Rajko Djurič, romský žurnalista, sociolog a básník. Od poloviny 80. let se atmosféra poněkud zlepšila, neboť se mohlo publikovat v malých nákladech v romštině.

Velký převrat v životech Romů přišel po pádu komunismu v roce 1989. Byli oficiálně uznáni národností menšinou a jejich vlastní práva jsou stanovená v Ústavě a Listině základních práv a svobod. Nedlouho na to se však ukázalo, že Romové neumějí s nově získanou svobodou nakládat, ani ku prospěchu svému a ani ku prospěchu ostatních. To mělo za následek zhoršení jejich ekonomického a společenského postavení.

Dnes jsou Romové etnickou menšinou, která se odlišuje od majoritní společnosti svébytným způsobem života, mentalitou nebo kulturou. Tato specifická je dána především jiným původem, historickým vývojem a odděleným postavením v prostředí, kde žije.

Dle výsledků sčítání lidí, domů a bytů 2011, které provedl Český statistický úřad, se k romské národnosti hlásí 5 199 občanů.⁶

1.3 Kultura

Na jedné straně je Romům vytýkáno jejich „nekulturní“ chování, ale na druhé straně je obdivován jejich rytmus, který mají v krvi a díky kterému jsou skvělí hudebníci a tanečníci. Jejich umělecké zaměření koresponduje s romantickými představami o romském temperamentu, tudíž nikoho nepřekvapí, když Rom krásně maluje, modeluje z hlíny nebo vyřezává ze dřeva. Romská kultura je zkrátka nenahraditelná a pro Romy představuje jejich velkou vnitřní sílu a životní energii.

---

⁶[online]. [cit. 2012-02-10] Dostupné z: <http://vdb.czso.cz>

1.3.1 Jazyk

Romština je jazykem indoevropským a náleží do kategorie indických jazyků. Díky kočování a přesunům existuje několik nářečí romského jazyka. Není to tedy ucelený jazyk, nicméně se Romové spolu mohou domluvit, i když jsou z různých částí světa. U nás je romština jako mateřský jazyk potlačována a nahrazuje se češtinou, kterou ovšem Romové špatně zvládají. Tento proces je spojen se snahou zbavit se vlastního romství. Patrně nejhůře jsou na tom děti, jejichž rodiče romsky nemluví, ale jejich čeština není správná. Těmto dětem pak schází jejich mateřský jazyk v plném slova smyslu. To vede k obtížím s dorozumíváním, ale také k ochuzení myšlení nebo narušení jemnosti citění dítěte.

1.3.2 Zvláštnosti povahy

Následující vlastnosti jsou typicky romskými: ⁷

- Slabá vůle
- Malá vytrvalost a trpělivost
- Nespolehlivost
- Stálý pocit ohrožení
- Nesamostatnost
- Neschopnost abstraktního myšlení
- Komplex méněcennosti
- Psychická labilita
- Mimořádná citlivost vůči spravedlnosti

1.3.3 Rodina

Rodina znamená pro Romy jednu z největších hodnot. Rodina vždy plnila několik funkcí a to, vzdělávací (např. chlapci se učili řemeslu, dívky zase jak se dobře starat o své potomky a manžela) a funkci ochrannou. Tradiční romská rodina se vyznačuje velkou početností a soudržností. Role a povinnosti byly vždy rozděleny, žena zabezpečovala chod domácnosti, výchovu dětí a poslouchala svého muže. Byla to hlavně ona, kdo zabezpečoval přežití rodiny, tzn. zajištění jídla a oblečení. Hlavou

---

⁷ [online]. [cit. 2012-01-12]. Dostupné z: <http://litvinovjanov.blog.cz/0807/nejvyssi-a-malo-uznavane-hodnoty-romu>

rodiny byl vždy muž. Plnil roli ochránce a nositele prestiže rodiny, ve všem rozhodoval a nesl plnou zodpovědnost. V každé romské rodině byl počet dětí důležitou záležitostí. Na rozdíl od Romů mluvíme-li o naší rodině my, tak tím myslíme pouze nejbližší rodinu, tzn. naše rodiče, prarodiče, sourozence, manžela/ku a děti. Romové však kromě těchto osob řadí do své nejbližší rodiny také různé strýce, tety, bratrance, sestřenice, synovce, neteře, tchýně, švagry nebo švagrové. Romština má také na rozdíl od češtiny pojmenování pro děti bratranců nebo sestřenic.

1.3.4 Žebříček hodnot

Odlišný hodnotový systém, to je největší rozdíl mezi naší společností a Romy. Dále pak také způsob myšlení, životní strategie a identita.

Žebříček nejdůležitějších hodnot Romů:⁸

- Soudržnost rodiny
- Lásky v rodině
- Úcta ke starším členům rodiny
- Peníze
- Fyzická síla
- Dodržení slova
- Touha vyniknout
- Pohostinnost
- Hudba, tanec
- Sexuální život

A mezi nejméně důležité hodnoty patří:

- Psané slovo
- Vzdělání

---

⁸ [online]. [cit. 2012-01-12]. Dostupné z: <http://litvinovjanov.blog.cz/0807/nejvyssi-a-malo-uznavane-hodnoty-romu>

1.3.5 Zaměstnání a živobytí

Dříve se Romové živili převážně jako kováři, brusiči, dráteníci, herci, tanečníci a hudebníci. Romské ženy si vydělávaly hlavně vykládáním karet, léčitelstvím nebo magií. Avšak nejvíce Romové vynikali v překupnictví a koňském handlířství. Po druhé světové válce začala většina Romů pracovat ve stavebnictví, při výkopech a vykonávala další pomocné práce. Romský typ hospodaření neumožňuje a ani nevyžaduje plánování, kalkulaci, spoření nebo rozvržení útraty jako je tomu v naší společnosti. V minulosti existoval tzv. gádžovský kirvo, který zachraňoval příbuzenskou pospolitost před vyhladověním, pokud si nemohla pomoci sama. Tohoto kirva nepatřičně nahradila socialistická společnost, která zavedla plošné udílení sociálních podpor.

V současné době je možno rozdělit Romy v oblasti práce do dvou skupin. Do té první patří Romové, kteří mají vzdělání a kvalifikaci a díky tomu jsou schopni uplatnit se na trhu práce a tím se také úspěšně včlenit do společnosti. Těchto Romů je bohužel velmi málo. Naopak většina Romů, patřící do druhé skupiny, je zvyklá žít ze sociálních podpor, dávek nebo důchodů. Velký podíl na tom má jejich orientace na přítomnost a neřešení toho, co bude později. Většina jich nemá zájem o práci, nechťejí a neumějí nést zodpovědnost za svou práci, nejsou spolehliví a v neposlední řadě toto všechno vede ke konfliktům se spolupracovníky.

Nemůžeme však opominout další důvod, proč jsou Romové často nezaměstnaní a tím je diskriminace při přijímání do práce. Než aby si zaměstnavatel ověřil solidnost Roma, tak ho ve většině případů raději odmítne. Nezaměstnaný člověk žije jakoby stranou, v zahálce a k získání prostředků ke své obživě a obživě rodiny hledá jiné způsoby. Tyto prostředky jsou ale mnohdy společensky nepřijatelné či trestné. Jedná se především o žebrání, drobné krádeže, prostituce, ale také závažnější trestné činy jako například obchod s drogami. Tímto vším se zvyšují předsudky a averze vůči Romům.

1.3.6 Romská jména a příjmení

Jako máme my svá typická a tradiční jména, tak i Romové mají svá jména. Jinak tomu bylo v historii, kdy Marie Terezie svým asimilačním dekretem přikázala, že cikáni mají přijmout křesťanská jména a příjmení, tedy gádžovská. Tato nová jména si pak dávali zapsat do oficiálních úředních dokladů a listin a také na matrikách. Ovšem na své nové gádžovské jméno zapomněli hned po tom, kdy se zapsalo do rodného listu. Mezi Romy

se každý identifikuje jen svým romským jménem. Tato jména však nemusí být romská v tom smyslu, že by se nějak lišily od běžných jmen z kalendáře a tak dvojice romské-neromské jméno může vypadat i takto Iveta-Eva, Jan-Michal a podobně. Při volbě jména je důležitá snaha dodat dítěti vše dobré, tedy zdraví, sílu, štěstí a dobré vlastnosti. Z toho důvodu se zvolí třeba jméno dědečka, který byl velmi oblíben, a všichni si ho velice vážili. Nebo také jméno po osobě, která se nějak proslavila, tudíž když dítě dostalo své jméno po výborném muzikantovi, bylo v tom zakotveno přání, aby se dítě stejně tak proslavilo hudbou jako on (Hübschmannová, 1998).

Některá jména jsou u Romů velmi oblíbená a častá, obzvláště pak Erika, Koloman, Etela, Eržika, Gejza, Sára, Imrich, Sandra nebo Gizela. Jelikož většina Romů žijících u nás pochází ze Slovenska, mají jména, která jsou v Čechách neznámá a výjimečná, přičemž v Maďarsku nebo na Slovensku jsou tato jména běžná, jde například o tato jména Zoltán, Elemír, Margita, Attila, Aladár, Tibor, Dezider nebo Marika.

Co se týče příjmení, tak u Romů ze Slovenska jsou častá Sivák, Demeter, Žiga a Németh. K typickému příjmení českých oláských Romů zas patří například Oláh, Balog, Petržilka, Růžička či Horváth.⁹

Pojmenovávání romského příslušníka mělo v tradiční romské komunitě svou logiku. Každé jméno mělo svou funkci a vyjadřovalo identitu člověka. Jméno odráželo komunikační vztahy s různými typy lidí nebo světů.

---

⁹ [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9#Tradi.C4.8Dn.C3.AD_p.C5.99.C3.ADjmen.C3.AD

2 PRÁVNÍ NORMY

Ve všech státech žijí rozdílné etnické a národnostní menšiny, jenž mají vlastní specifický život, kulturu, zvyky a tradice, tudíž potřebují zaručenost a ochranu svých práv. Z tohoto důvodu existují právní normy, které mají za úkol zajistit právní ochranu všech menšin. Romové jsou etnická menšina, jejíž postavení je upraveno právními normami mezinárodního, evropského a vnitrostátního charakteru.

2.1 Mezinárodní normy

Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv byla schválena 10. prosince 1948 na Valném shromáždění OSN. Obsahem je 30 článků, ve kterých jsou zakotvena demokratická práva politická, hospodářská, občanská, sociální a kulturní. Deklarace má povahu doporučení státům a slouží jako výchozí bod pro všechny mezinárodní lidsko-právní úmluvy. Byla základem pro vypracování mezinárodních paktů lidských práv v roce 1966. Den přijetí deklarace byl prohlášen za **Den lidských práv** (www.lidskaprava.cz).

Deklarace o odstranění všech forem rasové diskriminace

V roce 1963 byla přijata na Valném shromáždění OSN Deklarace o odstranění všech forem rasové diskriminace. Hlavní myšlenkou této deklarace je, že všichni lidé jsou si rovni a že kterákoli diskriminace v rámci rasy, barvy nebo etnického původu je porušení lidských práv zakotvených ve Všeobecné deklaraci lidských práv a tudíž překážkou přátelských a mírových vztahů mezi státy a národy. Na Valném shromáždění OSN 21. prosince 1965 byla uznána **Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace**. Tato Úmluva zavazuje smluvní státy, aby akceptovaly legislativní, právní, administrativní a jiná opatření za účelem předcházení a trestání rasové diskriminace. Podepsána jménem Československé republiky byla 7. března 1966, ratifikována prezidentem republiky byla dne 29. prosince 1966, v platnost vešla 4. ledna

1969 a ve Sbírce zákonů je publikována ode dne 15. srpna 1974 pod č. 95/74 Sb. Z mezinárodních úmluv OSN se Romů žijících u nás týká nejvíce. V prvním odstavci prvního článku úmluvy je definována rasová diskriminace: *Výraz "rasová diskriminace" v této úmluvě znamená jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.* ¹⁰

V konkrétních ustanoveních pak smluvní státy musí příslušníkům všech ras a etnik zajistit (Romové v České Republice, 1999, s. 463)

- Práva na osobní bezpečnost a ochranu státem proti násilí a újmě na zdraví, ať jsou způsobeny vládními úředníky nebo kteroukoli osobou, skupinou nebo institucí,
- Právo na státní občanství,
- Práva na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, na ochranu proti nezaměstnanosti, na stejný plat za stejnou práci a na spravedlivou a uspokojivou odměnu za práci,
- Práva zakládat odborové organizace a stát se jejich členem,
- Práva na bydlení,
- Práva na ochranu zdraví, léčebnou péči, sociální zabezpečení a sociální služby,
- Práva na vzdělání a školení,
- Práva na rovnou účast v kulturním dění,
- Práva přístupu na všechna místa a na používání všech služeb určených pro veřejnost.

---

¹⁰ [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-19721/>

Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte byla vytvořena a jednomyslně přijata Valnou hromadou OSN v listopadu roku 1989. V září roku 1990 pak vstoupila v platnost. Náš stát, tehdy ještě jako Česká a Slovenská federativní republika, podepsal Úmluvu ihned první den její platnosti tedy 30. září 1990 a ratifikoval ji. Česká republika je Úmluvou vázána ode dne svého vzniku, tedy od 1. ledna 1993. Tato Úmluva je dohodou s největším množstvím smluvních států, neboť k ní doposud přistoupilo 192 zemí. Úmluva poukazuje na zranitelnost dětí a jednoznačně odsuzuje kteroukoli podobu diskriminace a zdůrazňuje, že všechna činnost se musí podvolit zájmům dětí. Zvláštní pozornost věnuje hlavně postiženým a uprchlickým dětem a také dětem z etnických skupin. Tímto se smluvní státy zavazují k ochraně dětí, jejich podpoře a rozvoji a také jejich začlenění do společnosti (www.osn.cz).

Deklarace o právech příslušníků národnostních, etnických, náboženských a jazykových menšin

Deklarace o právech příslušníků národnostních, etnických, náboženských a jazykových menšin byla přijata Valným shromážděním v roce 1992 a dala nový popud programům OSN pro lidská práva. V roce 1995 odsouhlasila Komise pro lidská práva, aby její subkomise zřídila pracovní skupinu pro záležitosti menšin. Úkolem této skupiny je vyhledávat kontakt s menšinovými komunitami, aby byly schopni mluvit o svých problémech na jednáních OSN a aby jejich obavy mohly být uveřejněny. Pracovní skupina též navrhuje reálná opatření na ochranu a podporu práv příslušníků menšin (www.osn.cz).

V roce 1993 nařídilo Valné shromáždění Třetí dekádu boje proti rasismu a rasové diskriminaci a tím vyzvalo státy, aby bojovaly proti novým formám rasismu, především pomocí zákonů, administrativních ustanovení, vzdělávání a propagací informací. Komise pro lidská práva jmenovala v roce 1993 zpravodaje pro současné formy rasismu, rasové diskriminace, xenofobie a jiné formy netolerance. Účelem je sledovat v celosvětovém měřítku výskyt nynějších forem rasismu, rasové diskriminace a kteréhokoli druhu diskriminace vůči černochům, Arabům a muslimům, xenofobie,

antisemitismu a ostatních forem netolerance, avšak také vládních opatření na jejich překonání (www.osn.cz).

Organizace spojených národů usiluje o zařazování otázek práv menšin na přední místo v oblasti svého programu pro lidská práva již od svého počátku. Článek 27 mezinárodního paktu o občanských a politických právech, stejně jako v principy nediskriminace a spoluúčasti, které jsou základním předpokladem všech aktů OSN o lidských právech, zabezpečují ochranu lidských práv příslušníků etnických, jazykových nebo náboženských menšin.¹¹

2.2 Evropské normy

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin

Je jednoznačně vrcholem snah počatých v Evropě v roce 1950 Evropskou úmluvou o lidských právech. Je současně počátečním nástrojem mezinárodního práva, jež má v patnosti ochranu etnických a národnostních menšin. Text o 31 člancích rozebírá zásadní principy, systémy ochrany práv národnostních menšin, zásady provádění, metody kontroly provádění Úmluvy a právní režimy dohody (Romové v České Republice, 1999, s.450).

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Z úmluv Rady Evropy má tento dokument zásadní význam. Byla podepsána v Římě pod záštitou Rady Evropy dne 4. listopadu 1950. Smluvní strany se v ní zavazují ke společné ochraně nejpodstatnějších základních práv. K nim patří právo na život, na svobodu, nedotknutelnost a bezpečnost osobnosti, právo na přiměřené soudní řízení, právo na respektování soukromého a rodinného života, právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství, právo na svobodné vyjádření názorů a na shromažďování, zákaz mučení, otroctví a nucených prací. Kdokoli má právo předložit účinnou stížnost příslušné národní instanci, v případě jsou-li porušována práva a svobody uvedené v Úmluvě. Tento dokument je základem pro všechny ostatní evropské, mezinárodní i vnitrostátní normy (Romové v České Republice, 1999, s 449).

---

¹¹ [online]. [cit. 2012-01-18]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=48>

Charta regionálních a menšinových jazyků

Byla přijata dne 5. listopadu 1992 některými členskými státy Rady Evropy ve Štrasburku. Ačkoliv se romské problematice týká okrajově, je zajímavý tím, že zavazuje státy k přijetí ustanovení na ochranu menšinových jazyků a také na ochranu práv občanů tyto jazyky používat. Státy, jež jsou touto chartou poutané, mají dát možnost používat chartou chráněné jazyky např. na úřadech, ve školách a v médiích. Existují dvě skupiny chráněných jazyků, těmi jsou teritoriální (svázané s konkrétní částí území daného státu) a neteritoriální. Dle charty mohou ochranu používat i nepříliš užívané úřední jazyky. Jakýkoli přistupující stát prohlašuje, kterých jazyků se charta týká na jeho území a které ochranné články charty má v plánu vzhledem k těmto jazykům uplatňovat. Charta nabyla účinnosti 1. března 1998, poté co ji ratifikovalo prvních 5 zemí. (Romové v České Republice, 1999, s 449)

2.3 Vnitrostátní normy

Ústava ČR

Je základním zákonem všech států, jež stanovuje ochranu práv všech občanů, tudíž i národnostních a etnických menšin.

Ústavu České republiky přijala Česká národní rada dne 16. prosince 1992 a poté byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 1/1993 Sb. Ústava je účinná ode dne vzniku České Republiky, tedy od 1. ledna 1993.

Ústava je rozdělena do preambule a osmi hlav o 113 člancích. O ochraně lidských práv a svobod mluví v úvodních člancích Hlavy první. Článek 6 říká: „*Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny, vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.*“¹²

---

¹² [online]. [cit. 2012-02-05] Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod patří do ústavního pořádku České Republiky. Přijata byla 16. prosince 1992 tehdejším federálním shromážděním ČSFR na základě usnesení předsednictva České národní rady vyhlášeného ve Sbírce zákonů pod č. 2/1993 Sb. Základní práva a svobody uvedené v Listině formulují vztah mezi státem a občanem. Obsah Listiny vychází ze zásad právního státu. Tzn., že svrchovanosti práva a zásady možnosti zákroků státní moci do svobod jedince jsou možné pouze na bázi a v mezích zákona. Veškerá práva a svobody jsou nezadatelná, nezcizitelná, neprohlášená a nezrušitelná a pod ochranou soudní moci.

Listina je základním kompletním ústavním dokumentem, jenž zakotvil tradiční demokratická práva a svobody. Z hlediska právní síly je Listina pramenem ústavního práva a je srovnatelná s ústavními zákony, třebaže není jako ústavní zákon v současné době formálně stanovena. Je členěna do 6 hlav o 44 člancích. Práva národnostních a etnických menšin jsou uvedena v Hlavě třetí. Zde najdeme článek 24, který říká, že: *„Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.“*¹³

Následující článek 25 zaručuje národnostním a etnickým menšinám všestranný rozvoj, především právo společně s dalšími příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Dále pak těmto občanům zaručuje za podmínek stanovených zákonem také:¹⁴

- a) Právo na vzdělání v jejich jazyku,
- b) Právo užívat jejich jazyk v úředním styku,
- c) Právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Rada vlády pro národnostní menšiny

---

¹³ [online]. [cit. 2012-02-05] Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

¹⁴ [online]. [cit. 2012-02-05] Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Tato Rada byla v ČR původně formálně založena ve spojitosti se schválením ústavního zákona č. 144/1968 Sb., o postavení národností v Československé socialistické republice. Který v článku 5 určil, že zákony národních rad stanoví, při jakých zastupitelských shromáždění a výkonných orgánech se určují orgány, jež zabezpečují uskutečňování práv národností (tato norma byla zrušena ústavním zákonem č. 23/1991 Sb., jež uvádí Listinu základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky.

Dne 13. března 1991 schválila vláda České Republiky usnesení č. 72, k návrhu Statutu Rady pro národnosti vlády České republiky, nový Statut Rady. Ustanovení vlády ze dne 11. května 1994 č. 259, o schválení Statutu Rady pro národnosti vlády České republiky, anulovalo jeho platnost. Účinnost tohoto Statutu zanikla rozhodnutím vlády ČR ze dne 10. října 2001 č. 1034, o zřízení Rady vlády pro národnostní menšiny. Současné znění bylo přijato vládou dne 25. ledna 2012.

Rada je poradním a iniciativním orgánem vlády v otázkách, které se týkají příslušníků národnostních menšin. Nynější Rada je zřízena v rámci § 6 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.¹⁵

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin

Tento dokument stanovuje ochranu práv příslušníků národnostních a etnických minorit v oblasti evropských standardů. Tato Úmluva byla podepsána Českou Republikou dne 28. dubna 1995 a pro Českou republiku vešla v platnost 1. dubna 1998. Český překlad textu je publikován ve Sbírce zákonů České republiky pod č. 96/1998 Sb.¹⁶

---

¹⁵ [online]. [cit 2012-02-05] Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

¹⁶ [online]. [cit. 2012-01-18] Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/ramcova-umluva-o-ochrane-narodnostnich-mensin-6912/>

Antidiskriminační zákon

Je zákonem, usneseným parlamentem České Republiky ze dne 23. dubna 2008, č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. Je rozdělen do sedmi částí a 19 paragrafů. V § 1 je uveden předmět úpravy, který říká, že:

„Tento zákon zpracovává příslušné předpisy Evropských společenství a v návaznosti na Listinu základních práv a svobod a mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu, blíže vymezuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace ve věcech

- a) práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání,*
- b) přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti,*
- c) pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti, včetně odměňování,*
- d) členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují,*
- e) členství a činnosti v profesních komorách, včetně výhod, které tyto veřejnoprávní korporace svým členům poskytují,*
- f) sociálního zabezpečení,*
- g) přiznání a poskytování sociálních výhod,*
- h) přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování,*
- i) přístupu ke vzdělání a jeho poskytování,*
- j) přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo při jejich poskytování.“¹⁷*

---

¹⁷ [online]. [cit. 2012-02-05] Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/diskriminace/antidiskriminacni-zakon/>

3 ROMSKÉ DĚTI

Svět romského dítěte není totožný se světem dětí českých. Romové se doposud nejčastěji stýkají především mezi sebou, hovoří jen spolu a s ostatními občany se setkávají pouze na pracovištích, ulicích, úřadech apod. Takže obě komunity žijí spíše vedle sebe než spolu. Dosud má romská rodina mnohem větší počet dětí. Styky členů romské rodiny v rámci rodu jsou velice časté, což působí dojem, že by nejraději bydleli všichni spolu pohromadě a tomu také ve většině případů opravdu je. V takto velkém společenském celku je patřičná hierarchie a nutná úcta ke starším. Stejně tak jako hierarchie a úcta, má v romské rodině váhu slovo každého, tedy i malého dítěte. Romské dítě poslouchá hovory mezi ostatními členy a do diskuze se aktivně zapojuje (Šišková, 1998).

3.1 Postavení v rodině

Romové své děti velmi milují a nejsou k nim kritičtí. Dítě je pobízeno od útlého věku k samostatnosti, je s ním jednáno jako s rovnocenným partnerem. Mnohdy je zasvěcováno do rodinných problémů. Toto všechno pro něj představuje předčasné dospívání. Romské dítě má ve zvyku účast na rozhodování spolu s ostatními členy rodiny, avšak v našem školském systému je požadován spíše pravý opak. To je pak pro takové dítě značně matoucí.

Dle Říčana (1998) romské dítě v minulosti často hladovělo a nemělo dostatek zdravotní péče, ale oproti tomu žilo v pevné rodině, kde bylo obklopeno láskou všech členů. Tato situace se v současnosti změnila. Sice se zlepšila zdravotní péče, vzdělání a stravování, ale vztahy a podmínky v rodině se zhoršily. Dítě často mluví špatně česky, toulá se po ulicích a bohužel v dětských domovech čím dál více roste počet právě romských dětí. Jenže i poměrně špatná rodina zajistí dítěti obvykle lepší duševní vývoj než poměrně dobrý dětský domov.

Šišková (2001) uvádí, že v romské rodině mají děti různé postavení, často se některé děti preferují. Toto upřednostňování je otevřené a ostatní děti to akceptují. A i přesto jsou vztahy mezi romskými sourozenci méně rivalské. Dokonce jsou vztahy mezi romskými sourozenci pozitivnější než mezi neromskými. Nejstarší sourozenci jsou

respektováni jako autorita s výsadním postavením. To se v rodinné hierarchii projevuje i tím, že tito sourozenci mají pravomoci, které z pohledu majoritní společnosti přísluší spíše rodičům.

Nejstarší syn

Pro romskou rodinu je veliká prestiž, jestliže má mnoho synů. Tím se také vyjadřuje fyzická síla rodiny. Kromě mužských povinností se od nejstaršího syna očekává účast na výchově jeho sourozenců. Předpokládá se, že jako muž a ještě k tomu nejstarší, je fyzicky silnější, zkušenější, rozumnější, což ostatní sourozenci vnímají jako autoritu a určitý vzor, ve kterém se vidí. Nahrazuje rodiče v jejich nepřítomnosti, ochraňuje a vychovává své sourozence. Může je trestat, nařizovat jim příkazy nebo zákazy. Jeho právem je i vyjádření se k výběru partnera své sestry. Svůj vliv na sestru si však může zachovat i po jejím sňatku a k dětem svých sourozenců se chová jako k vlastním. Jeho úloha v rodině je značně posílena jeho vstupem do světa dospělých. To nastane, když ho otec poprvé vyzve, aby usedl ke společnému stolu mezi ostatní mužské členy rodiny. V této chvíli je starý okolo 15 – 16 let. Avšak nejsilnějším vlivu se mu dostane po smrti otce. Načež je hlavou rodiny a mnohdy se mu podřizuje i matka. V případě, že se matka chce znovu provdat, má rozhodující slovo při schvalování druhá a sňatku (Šišková, 2001).

Nejstarší dcera

Oproti synovi nezvyšovala dcera prestiž rodiny, ale pro svou matku byla důležitou pomocnicí. V romské rodině má žena celou řadu povinností, a tudíž část z nich brzy přebírá právě nejstarší dcera. Kromě těch povinností a úkolů v domácnosti pečuje a vychovává své mladší sourozence, nejčastěji v od jejich dvou nebo tří let. Co se týká výchovy, tak tou působí především na své sestry, oproti tomu na bratry většinou jenom dohlíží. Svým sestrám předává dovednosti a zkušenosti v hospodaření a vedení domácnosti, jež sama převzala od své matky. Ojedinelý sourozenecký vztah má se svým nejstarším bratrem. Jeho musí poslouchat a respektovat, i v případě, že je mladší než ona. Své výhradní postavení si zachovává po celý život. Sourozenci k ní chovají úctu a chápou ji jako silnou autoritu a ona zase pociťuje velkou odpovědnost za jejich osudy (Šišková, 2001).

3.2 Vztah ke škole

Romské děti často vnímají školu jako nepřátelské prostředí, protože vyrůstají mezi romským domovem a neromskou školou. Již z počátku tato skutečnost přináší určitou nevraživost do výchovně vzdělávacího procesu a znamená neúspěch při navázání kladných vztahů mezi rodinou a školou. Romské dítě, jež nastupuje do prvního ročníku ZŠ, se najednou ocitne samo bez matky a ostatních členů své rodiny v cizím prostředí, k němuž na rozdíl od ostatních dětí nemá pozitivní vztah. Jeho postoj ke škole ovlivňují hlavně rodiče, a jelikož pro Romy nepředstavuje vzdělávání hodnotu, o kterou by se mělo usilovat, tak jejich postoj k práci školy je zcela negativní. Tento stav má za výsledek nemotivující vliv rodiny a následný nezáměr dětí o školu, který je doprovázen častými absencemi, zanedbávání domácí přípravy. Tento kruh se uzavírá špatnými známkami, nespokojeností žáků ve škole, záškoláctví a celkovým negativním postojem ke vzdělávání. Spolupráce školy s rodiči žáků je nezbytná v každém případě a u romských žáků to platí dvojnásob. Ovšem jakým způsobem se dá získat důvěra těchto rodičů? Jak proniknout do uzavřené romské komunity a navázat kladné vztahy? Iniciátorem o zlepšení této situace rozhodně nebudou samotní rodiče, zde by měla hrát hlavní roli škola. Předvolat rodiče do školy v okamžiku, kdy dítě něco provede, je nejhorší možnost, avšak je tou nejčastější. Také nemá smysl očekávat, že se rodiče objeví z vlastní vůle nebo že se dostaví na rodičovskou schůzku. Romští rodiče se dostaví až v době, kdy už prostě není vyhnutí a školu tak vnímají jako jakési zlo. Učitel by si i v tomto případě měl zachovat chladnou hlavu a neukvapovat se. Měl by být vstřícnější v jednání s těmito rodiči. Avšak nesmí být až moc nedůsledný a lehkovážný, neboť právě zde spatří romský rodič buď učitelovu hloupost, které by se dalo zneužít anebo naopak cítí skryté nebezpečí. Většina škol nepočítá dopředu se spoluprací romských rodičů, kterou jim chce víceméně vnutit po svém, což se nezdaří a následky si odnášejí samotné děti. Ke zlepšení vztahů mezi rodiči a školou je potřeba vytvářet příležitosti k neformálním setkáním, např. různé besídky, školní akce a oslavy a různé jiné aktivity, kde děti mohou ukázat výsledky svých činností rodičům. Vztah a zájem o školu se u romských žáků změní k lepšímu v případě, jestli to tak bude i u jejich rodičů. Protože na jejich mínění záleží těmto dětem nejvíce.

3.3 Výchova

Hübschmannová (1998) říká, že rozdíly mezi výchovou romských a neromských dětí jsou již od okamžiku jejich narození. V dnešní době rodí všechny ženy v porodnici, jak české, tak romské. Česká matka však zůstane v porodnici tak dlouho, jak jí to dovolí lékař. Oproti tomu romská matka hledí na to, aby byla se svým dítětem co nejdříve doma. Důvodem je romská kultura, ve které se traduje, že dítě se po narození očišťuje od světa, ze kterého přišlo a síly toho světa nad ním mají moc. Těmi silami jsou duchové mrtvých. Aby tyto duchové nechali novorozence na pokoji, musí mu podle tradice jeho matka uvázat na zápěstí nit jakékoli barvy kromě bílé. Bílá barva je symbolem smrti. Dalším mýtem je bosorka, neboli čarodějnice, která chce dítě vyměnit. Na ochranu se mu dává pod hlavičku železný předmět. Může však tohle všechno provádět romská matka v porodnici? Třetím dnem přijímá dítě rodina mezi sebe. Dítě je členem rodiny a zdá se, že zlé duchové nad ním ztratily svou moc, ale v úplném bezpečí je až teprve po křtu. Dítě není nikdy samo, neustále ho někdo nosí, hraje si s ním, zpívá mu, mluví na něj nebo s ním tancuje.

Romská matka se o kojence stará se znamenitou péčí. Ovšem z větší části tato péče zaniká spolu s narozením dalšího potomka. Dítě pak přechází do péče starší sestry nebo tety, sestřence či babičky. Výchova může být tedy rodičovská, babičkovská nebo sourozenecká. Rodičovská výchova se vyznačuje ambicemi a zkušenostmi. Rodiče i prarodiče mají spoustu zkušeností a ambicí pro své děti k dosažení toho nejlepšího. Sourozenecká výchova je sice ctižádostivá, avšak postrádá zkušenosti. Starší sourozenec sice chce, aby dítě bylo lepší, avšak mu chybí rozhled a mnohdy neví, co to být lepší vlastně znamená. Tato výchova v romských rodinách převažuje.

Hübschmannová (1998) popisuje výchovu v českých rodinách tak, že dítě musí vstávat, když mu to řeknou rodiče, i přesto, že se mu chce třeba ještě spát. Také musí jíst ve stanovenou hodinu, i když zrovna nemá hlad a když hlad má, tak musí čekat, než zase nastane hodina dalšího jídla. Také musí chodit tam, kam mu přikážou rodiče. Oproti tomu romské dítě vstává, když se probudí, jí, když má hlad a chodí spát, až když je ospalé. Čeští rodiče neustále svému dítěti zdůrazňují slovíčka prosím a děkuji. Mezi

Romy se přirozeně rozdává a prosit ani děkovat se nemusí. Romové se dělí i o své zkušenosti a názory, sám nikdo nic neřeší. Jenže ve škole se chce po dítěti úplný opak, tedy samostatná práce bez náповěd. Dítě, které bylo vychováváno ke společnému rozhodování je tímto zmateno. Ve výsledku je trestáno za něco, za co by ho doma pochválili. Další odlišností je fakt, že české děti si často hrají samy ve svém pokoji, kdežto romské děti většinou ani svůj pokoj nemají a když ano, tak jsou stejně nejčastěji kolem své mámy. Děti si společně hrají a mají společné hračky. Když tímto způsobem vychované romské dítě přijde do školky a chce si hrát s českými dětmi, tak i přesto, že tyto děti nejsou rasisti, hrát si s ním nechtějí, jsou navyklé hrát si samy a o své hračky se tuze neradi dělí. Tato situace skončí pošťuchováním, praním se nebo romské dítě zalezle do kouta, kde pláče, neboť to co se stalo, nechápe. Je otázkou, zda toto všechno česká učitelka ví. Zda zná romskou výchovu. Zda se spíše nesnaží převychovat romské rodiče. Je důležité, aby byla vnímavá k dětem, citlivá, rozumná, ale hlavně lidská.

Většinou tedy romské děti mateřské školy nenavštěvují a nemají zkušenost s jinými než romskými dětmi a s organizovanou činností. Děti jsou vedeny k samostatnosti již od útlého věku a velice brzy s nimi rodiče jednájí jako s dospělými. To je důvodem dřívějšího dospívání. Je to postoj z dob, kdy byla časná samostatnost nutností k přežití. Na jedné straně umožňuje octnout se ve světě dospělých, rozvíjet tak sociální chování a vnímání, avšak na straně druhé jakoby tato výchova okrádala děti o své dětství, které je ostatním dětem dopřáno. Tento způsob výchovy charakterizuje přírodní národy a odpovídá způsobu žití v těžkých podmínkách na pomezí civilizace. Výchova romských rodičů je charakterizována emocionalitou a zároveň i neschopností učit děti čemukoli jinému než je nezbytně nutné, všechno ostatní je tudíž pokládáno za zbytečné. A tak se v praxi mnohdy setkáme s šestiletým romským dítětem, které neumí postavit z kostek komín, neboť nikdy dříve nemělo kostky v ruce a jeho poznatky o světě kolem něj jsou překvapivě malé, většinou nezná ani žádnou básničku, ale za to s jistotou pozná hodnotu mincí a bankovek, jenž mu ukážete, a dokonce vám řekne, co si za tu či onu dá v obchodě koupit.

Kolektivní rozhodování a odpovědnost v romské rodině směřuje k tomu, že jedinec nemá potřebu všelijaké vlastní osobní ctižádosti. Tento fakt značně citelně poznamenává školní práci a nastávající profesionální orientaci. Mnohdy se stává, že

poté co jedinec přestane žít v komunitě, přestává být Romem. Tato skutečnost je pro vzdělávání Romů podstatná. Jak se dá v dětech pěstovat individualita, aniž by se zároveň nenarušovali pravidla rodinné výchovy? V dnešní době je však individuální zodpovědnost za svůj život nezbytná k přežití a jediným způsobem je vést k ní děti již ve škole.

Deset základních rysů sociálního systému Romů (Romové v České Republice, 1999, s. 338): 1. Jakékoli rozhodování je kolektivní, 2. neschopnost být sám, 3. vyhoštění z rodu je největší trest, 4. kvantita je předpokladem pro štěstí, 5. čas je minulost a přítomnost, budoucnost není důležitá, 6. čas se neodvozuje od ročního období, 7. důležitá je nepřetržitá změna – střídání místa a prostředí zvyšuje naději na přežití, 8. naopak setrvání na stejném místě stupňuje nebezpečí, 9. této věčné změně je podřízen i způsob obživy, řemesla, 10. zásadní dovedností je dokázat se vyhnout nebezpečí.

Bude tedy zřejmě trvat několik desítek let než vzdělání romských dětí a rodinná výchova nebudou stát proti sobě.

3.4 Možnosti vzdělávání

Hlavním problémem romské menšiny je nedostatečný přístup ke vzdělávání, zároveň zvýšení úrovně jejich vzdělanosti je hlavním předpokladem úspěšného začlenění romských spoluobčanů do společnosti. Podstatou problému vzdělávání romských dětí je společenské postavení romské komunity v naší společnosti, neboť jako každá etnický rozlišitelná komunita, jež byla z historických a sociálních důvodů vytěsněna na okraj společnosti, i Romové zauímají negativní pozici vůči majoritní společnosti a začleňují se na základě výrazných etnických zvyklostí, tradic, jazyka a rasových znaků.

3.4.1 Romské vzdělávání

Národnostní školství v České republice je účelnou složkou systému výchovy a vzdělávání, a to jak ze strukturálního pojetí a výchovně-vzdělávacích cílů, tak i z hlediska pedagogicko-didaktických úkolů. Národnostní školství zprostředkovává žákům vzdělání na úrovni odpovídající ostatním školám téhož druhu. Záměrem je vybavit žáky takovými znalostmi, které jim pomohou bez problému zapojit se do

praktického života či dále studovat. Poradním a koordinačním orgánem ve věcech národnostního školství je komise MŠMT ČR pro otázky národnostního školství, kde je zastoupena kromě polské, slovenské a německé, také národnost romská. Jednou ze základních podmínek odstranění současného neuspokojivého stavu romské populace včetně její vzdělanostní úrovně a společenské nerovnosti Romů, je změna filozofie školského systému. Ten je povinen přijmout ve výchovně-vzdělávacím procesu romské děti i s jejich etnickou, kulturní a sociální rozdílností. Odpovědnost školy má zásadní význam pro kvalitu výchovy a vzdělávání s cílem připravit romské dítě k plnohodnotnému občanství a kladné emancipaci při nynější snaze o cílevědomé zaměření všech dětí k respektujícímu soužití.

K základním úkolům patří (Šotolová, 2008, s. 40):

- vzdorovat počáteční neúspěšnosti romských žáků od 1. ročníku ZŠ v důsledku neuspokojivých jazykových dovedností a celkovému společenskému stavu,
- metodami práce příslušných situací romských žáků motivovat a udržovat kladný vztah žáků a jejich rodičů ke vzdělání,
- využívat ve velké míře přirozeného talentu a schopností romských žáků pro přípravu na zaměstnání a občanský život

V neposlední řadě je to také vzájemné respektování kulturních odlišností a hodnot romských žáků. Zásadní podmínkou pro úspěšné zvládnutí studia je však jejich vlastní zaujetí kladného přístupu ke vzdělávání tím způsobem, aby ho nechápali jako nutnost nebo zlo, ke kterému je donucuje majoritní společnost, nýbrž jako prostředek pro svůj osobní rozvoj a společenského začleňování. S tím souvisí i posuzování školní zralosti. Neboť značný počet romských žáků je zařazován do speciálních škol. Ovšem zde by se měli vzdělávat pouze žáci, u nichž byla zjištěna lehká mentální retardace. Avšak u romských dětí se často stává, že jsou do těchto škol zařazeny pro svou výchovnou zanedbanost. Nebo jsou to samotní rodiče, kteří si přejí, aby jejich dítě bylo do těchto škol zařazeno, protože zde vidí snazší způsob jak absolvovat povinnou školní docházku.

Mateřská škola

V nejlepším případě začíná romské dítě mateřskou školou, kde dochází ke zlepšení jeho komunikativních schopností, osvojí si často chybějící hygienické návyky, naučí se kreslit a malovat, také naváže přátelské vztahy s neromskými dětmi apod. V kooperaci s romskými institucemi je nutno zvýšit počet romských dětí, které pravidelně docházejí do mateřské školy, a při nejmenším dva roky před začátkem školní docházky. V mateřských školách lze vytvořit příznivou atmosféru pro výchovu romských dětí (Šotolová, 2008, s. 40):

- nenuceným využitím citového působení romštiny jako mateřského jazyka dětí prostřednictvím dobrovolných spolupracovníků z řad romské populace, eventuelně využitím konverzačního minima romštiny ze strany učitelky,
- utvářením základů českého jazyka u romských dětí a postupným odstraněním jazykových bariér
- postupným vytvořením podmínek k tomu, aby byl současně rozvíjen jak český jazyk, tak i jazyk romský, tedy romštinu používat jako pomocný didaktický prostředek ke snadnějšímu porozumění češtiny.

Základní škola

Říčan (1998) uvádí, že romské děti jsou hodně vzrušivé a výbušné, ve větší míře prožívají emoce. Tato temperamentní odlišnost je dána geneticky. Problémem je fakt, že Romové nedokážou své emoční projevy dostatečně koordinovat. Potřebují tedy častější přestávky, během nichž si mohou zacvičit, zakřičet či zazpívat. Při výuce jim vyhovuje dramatizace a technika hraní rolí. Nástup do prvního ročníku je pro romské dítě nesmírně důležité, zde se rozhoduje o mnohém. Je nutné, aby učitel od počátku dával najevo svůj respekt k romské menšině. Dítě, které neprošlo mateřskou školou či přípravným ročníkem potřebuje individuální péči. Později by se mělo podobně postupovat při přechodu do 6. ročníku. Romské děti bývají v prvních ročnících ZŠ k učitelům milé až přítulné. Rádi se učí, jsou poddajné a snaživé. Ovšem asi v pátém ročníku přijde zlom, který učitelé nazývají tolik jako „volání krve“. To znamená, že se prospěch žáka výrazně zhorší, současně s tím ztratí zájem o školu a začne být vzpurné. Toto chování lze vysvětlit buď nastupující pubertou, ale určitou roli můžou hrát

i zvýrazňující se typicky romské fyzické rysy, jimiž je dítě vzhledem k averzi vůči Romům postiženo. Poslední léta ve škole jsou jak pro romské děti, tak pro učitele skutečnou trýzní. Romové jsou frustrováni svými neúspěchy, opakují ročníky, nudí se, jsou výbušné na své učitele i spolužáky.

Šotolová (2008, s. 41) ve své knize uvádí, že je důležité objektivně posuzovat míru připravenosti romského dítěte na povinnou školní docházku a od jejího počátku:

- vytvářet pozitivní atmosféru pro rozvoj romského dítěte a pěstování jeho pocitu lidské důstojnosti,
- k překonání jazykových problémů a rozdílů v připravenosti na vzdělání zřizovat od 1. ročníku vyrovnávací málopočetné třídy,
- vypracovat a uplatnit třídy pro romské žáky s rozšířenou hudební a pohybovou výchovou,
- uplatňovat ve školních družinách zájmové činnosti pro romské žáky, zaměřené na rozvoj jejich přirozených dovedností a zájmů (hudba, tanec apod.),
- dle možností zapojit do jejich studijního plánu výuku romštiny jako nepovinného předmětu,
- zavést do učebních osnov výchovu orientovanou na pochopení ostatních kultur a menšin včetně romské, jejich historie a kultury.

Školský zákon č. 561/2004 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2005, zrušil existenci zvláštních škol, které byly nahrazeny základními školami se specifickým vzdělávacím programem.¹⁸

Střední škola

Romští rodiče občas zcela záměrně znemožní svému dítěti pokračovat ve studiu po ukončení základní školy. Mají pro to různé důvody. Nechtějí, aby se jim dítě odcizilo, aby bydlelo na internátě, zároveň mají strach i z dojíždění v případě, že je škola mimo město, ve kterém žijí. Z praktických důvodů chtějí mít doma dívky a to proto, aby dcera pomáhala matce s mladšími dětmi a domácností. Dalším problémem je šikana, která

---

¹⁸ [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://wtd.vlada.cz/scripts/detail.php?id=7721>

vyplyne z faktu, že mladí lidé těžko přijímají Romy mezi sebe. V zájmu romské mládeže by bylo zřizování speciálních rodinných škol pro absolventy praktických škol a žáky s neukončeným vzděláním na ZŠ a žákům, kteří projeví zájem a schopnosti, přednostně poskytnout vyučení či studium na střední škole. V odborných učilištích vytvářet specifické podmínky pro romské žáky, učební obory, které vycházejí z romských tradic. Organizovat kurzy pro možnost dokončení základního vzdělání.

Vyšší odborné školy a Vysoké školy

V dnešní době dosahují romské děti vyššího vzdělání, než tomu bylo za dob jejich rodičů či prarodičů. Stále však převládá skutečnost, že mnoho romských dětí chodilo do zvláštních škol a po zakončení nezískaly žádnou další kvalifikaci. Pro to, aby se počet romských studentů na vysokých a vyšších školách zvýšil, existují přípravné programy a kurzy pořádané romskými organizacemi a sdruženími. Ty mají za cíl poskytnout studentům potřebné informace o studiu na vysokých či vyšších školách, oborech, dále pak vysvětlit podmínky přijetí a možnostech dalšího uplatnění. Jedním takovým přípravným kurzem je i Dža dureder, v překladu Jdi dál. Jedná se o projekt občanského sdružení Slovo 21, které kromě jiného připravuje romské studenty na přijímací zkoušky na vysoké školy. Dle koordinátorky projektu Martiny Horváthové se úspěšnost absolventů kurzů při přijímání na vysoké školy pohybuje nad 50 %: *“Zhruba každý druhý účastník našich kurzů se na vysokou školu dostane. Přípravné kurzy jsou zaměřeny na předměty, ze kterých budou skládat přijímací zkoušky nebo ze kterých budou skládat maturitu. Kurzy mají samozřejmě pomoci úspěšně zvládnout státní maturity a pomoci jim a motivovat je k tomu, aby pokračovali dále ve studiu na vysoké škole.”*¹⁹

Dle zkušeností tohoto sdružení převládá jednoznačně zájem o obory sociálně zaměřené, učitelské obory, technické nebo přírodovědní obory nebo také o práva.

3.4.2 Přípravné třídy

Od roku 1993 existují přípravné třídy, jejichž úkolem je usnadňovat romským dětem vstup na základní školu. Jsou zaváděny podle § 47 zák. č. 561/2004 Sb., o předškolním,

---

¹⁹ [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23705>

základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání a to za předpokladu, že přihlášeno 7 dětí.²⁰ Tyto třídy mají být zřizovány při mateřských nebo základních školách. Přípravné třídy jsou řešením, jak usnadnit dětem adaptaci na školní režim a nové prostředí. Velký problém je ovšem v jazyce.

Pro romské děti představuje nedostatečná znalost českého jazyka značnou překážku v úspěšném vzdělávání. Jedná se o tzv. jazykovou bariéru. Romské děti přicházející do prvních ročníků základních škol ve většině případů hovoří etnolektem češtiny, který je naučili jejich rodiče. Jak se školní tempo zrychluje, tak se čím dál více jazyková bariéra prohlubuje a dítě, které nerozumí svému učiteli a ztratí s ním kontakt, tak se brzy přestane o školu zajímat. Romského jazyka se však dá použít jako kontrola, zda dítě správně chápe v češtině. K tomu je však nutné, aby učitel disponoval alespoň základními znalostmi romštiny.

Pomocí přípravných tříd by si romské děti osvojily různými hravými formami český jazyk v rozsahu, který je potřebný pro výuku v běžných třídách základní školy a získaly by také základní dovednosti a návyky. Kromě jazyka by se měly přípravné třídy zaměřovat také na kulturu a tradice Romů. Ideální se zdá být možnost, kdyby ve školách učilo více romských učitelů. S ním jako s rodilým mluvčím by se dětem pracovalo podstatně lépe. Další variantou je i asistent pedagoga čili romský asistent.

3.4.3 Asistent pedagoga

Romští asistenti jsou od roku 1993 zaváděni do práce s romskými žáky jako součást přípravných tříd. Ve školách, ve kterých je větší počet žáků se sociálním znevýhodněním může ředitel zavést funkci romského asistenta. Ředitel školy také stanoví jeho pracovní náplň s tím, že hlavními cíli činnosti je především pomoc pedagogům při komunikaci s romskými dětmi, při individuálním přístupu k žákům a odstraňování výchovně vzdělávacích problémů. Dále pak také pomáhá při mimoškolních činnostech, spolupracuje s rodiči žáků a s romskou komunitou v místě školy. Také pomáhají vyrovnat se psychologickému i verbálnímu šoku, jež zažívá romský žák při přechodu do první třídy, pomáhá získávat motivace žáků ke škole a vytvářet atmosféru tolerantních interkulturních vztahů. Během činností s žáky, kdy

---

²⁰ [online]. [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: [http://www.zakonycr.cz/seznamy/561-2004-sb-zakon-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim-odbornem-a-jinem-vzdelavani-\(skolsky-zakon\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/561-2004-sb-zakon-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim-odbornem-a-jinem-vzdelavani-(skolsky-zakon).html)

asistent spolupracuje s pedagogem, reguluje jeho činnost příslušný pedagog, mimoto je podřízen řediteli školy. Ředitel je zodpovědný za pracovní náplň asistenta, která je určena na základě jeho dosaženého vzdělání, osobnostní předpokladů a praxe. Dispozicí pro vykonávání funkce asistenta je hlavně osobnostní kvalita, pozitivní vztah k dětem, patřičná úroveň komunikačních dovedností a jednání, schopnost vlastního tvůrčího projevu a znalost romského i českého jazyka. Funkce romského asistenta je ve škole opodstatněná, může sehrát i rozhodující roli obzvláště při vytváření prvotního vztahu ke škole, protože romské dítě je vychovávané ve strachu z nových a cizích věcí. Střet dvou systémů jako je škola a rodina může u dítěte vyvolat podrážděnost, nespokojenost či nervozitu, ba dokonce agresivitu. Z tohoto důvodu je třeba, aby škola co nejvíce usilovala o adaptaci romských dětí.

3.4.4 Instituce zabývající se problematikou romského vzdělávání

Nová škola, o.p.s. (Praha)

Tato obecně prospěšná společnost je nezisková, nevládní organizace a existuje od roku 1996. Působí v oblasti multikulturní výchovy, výchovy k občanství, lidským právům a tolerance. Podporuje vzdělávání menšin, přičemž se zaměřuje hlavně na Romy a děti cizinců. Mezi její zásadní projekty patří především zavádění a podpora romských asistentů do základních škol, jež navštěvují romské děti nebo také publikování výukových materiálů pro učitele. Dále pořádá kurz romštiny, olaštiny, romské hudby a veřejnosti je otevřená knihovna, kde jsou knihy o Romech a vzdělávání romských dětí. Od ledna 2012 do konce roku 2014 realizuje Nová škola projekt Infant Matter – Raná péče a předškolní výchova. Úkolem je zlepšit rodinnou péči a to hlavně u dětí do 6 let, rozšířit nabídku sociálních služeb v sociálně vyloučených lokalitách a zdokonalit romské rodiče v oblasti rodičovského poradenství, běžných pracovních návyků, komunikace a efektivního využívání času. Cílovou skupinou jsou hlavně romské matky, které žijí v sociálním vyloučení nebo jsou jím ohroženy. Výsledkem tohoto projektu má být např. zvýšení šance, že romské děti nebudou chybně diagnostikovány a následně umístovány do praktických škol, umístění dětí do předškolních tříd a následně na základní školu (www.novaskola.org).

Střední odborná škola managementu a práva s.r.c.

Úkolem této školy je zajistit úplné střední odborné vzdělání, které je sociálně zaměřeno, přičemž na zřetel jsou brány specifika romské menšiny a sociokulturní zázemí. Výuka na této škole probíhá od září roku 1998 a ve školním roce 2011/2012 nabízí tyto obory: Sociální péče – sociální činnost pro etnické skupiny, kuchař – číšník, práce ve stravování, práce v čistírnách a prádelnách, provozní služby, hotelnictví a turismus, management cestovního ruchu, management ve stavebnictví, management obchodu a služeb, pedagogika volného času, veřejnoprávní činnost, výchovná a humanitární činnost a poslední prodavačské práce. Romským studentům jsou zde poskytovány výhody oproti jiným českým školám. Především překonávání předsudků jak během přijímání, tak po celé studium. Další výhodou je, že romská kultura, historie a jazyk jsou v osnovách výuky a tím připravují studenta na práci ve vlastní komunitě. Pobočky této školy jsou v Karviné, Praze, Jablonci nad Nisou, Jihlavě, Rumburku, Brně a v Kolíně (www.sosmap.cz).

Nadace R-MOSTY (Praha)

Posláním této nadace je podpora a rozvoj vzdělanosti Romů a jejich kultury a následné odstranění rasové diskriminace, nesnášenlivosti a společenské nerovnosti. Nadace funguje od roku 1992 a založili ji lidé, kteří se v rámci svých profesí orientují na otázky spojené s Romy a jejich životem u nás. Tito lidé jsou přesvědčeni, že je nutné hledat nové možnosti a způsoby, jež vedou k podpoře spoluzití s Romy. Posláním je pomoc osobám, které byly nebo jsou ohroženy sociálním vyloučením, dále pak poskytování poradenských služeb, vzdělávání dětí, dospělých i učitelů. V současné době se nadace věnuje práci s vyloučenou romskou komunitou v Praze a středních Čechách a mezi její nynější aktivity patří zejména: nízkoprahový klub pro děti a mládež (navazuje na přípravu romské mládeže, cílovou skupinou jsou děti ve věku 10 – 18 let), sociální a právní poradenství, azylový dům pro matky s dětmi, vzdělávací programy pro učitele a děti základních škol (www.r-mosty.cz).

Athinganoi, o. s.

Posláním tohoto občanského sdružení je úspěšné začlenění Romů do společnosti a zlepšení vztahů mezi jimi a majoritní společností. Hlavním záměr je, aby se zlepšila vzdělanost romských spoluobčanů a aby většinová společnost získala více informací o romském etniku, a všem co se ho týká. Cílovou skupinou jsou žáci, studenti, vyučující a majoritní společnost. Výraz Athinganoi znamenal v minulosti mezi Římany výraz pro romské etnikum. Mezi současné aktivity tohoto sdružení patří např. projekt Romaverzitas, který se zaměřuje na pomoc romským studentům na SŠ a VŠ a také na zlepšování informovanosti o romském etniku mezi ostatními občany. Dalším současným projektem je Roma desegregation project, který se zajímá o problematiku s přeřazováním romských dětí do praktických škol, úsilím je tuto situaci zlepšovat (www.romove.radio.cz).

Nadace Open Society Fund

Tato nadace se zaměřuje mimo jiné i na vzdělávání Romů ve svém romském programu, který obsahuje stipendijní programy, sem patří např. program pro nadané romské studenty, stipendium George Sorose rovněž pro nadané studenty nebo letní škola angličtiny. Dále grantové programy, do kterých spadá grantový program pro nové romské iniciativy nebo grantový program pro děti a mládež, který podporuje jejich aktivity mimo školu a v neposlední řadě i program pro podporu romské kultury a jazyka (www.romove.radio.cz).

Nadace Tolerance

Tolerance, jež vznikla v roce 1992, je česká nevládní organizace, která usiluje o prevenci rasismu, xenofobii, skupinové nesnášenlivosti apod. a podporuje vzájemnou komunikaci či respektování rozdílností mezi různými etnickými skupinami. Mezi její činnosti patří různá veřejná shromáždění, koncerty, programy pro děti a mládež, výzkumy a výstavy nebo právní poradenství (www.ecn.cz).

Sdružení Romea

Toto sdružení je nevládní, nezisková organizace, jež bojuje proti rasismu, xenofobii, přispívá k dodržování lidských práv, rozvíjí toleranci a demokracii. Hlavním cílem je sdružovat mladé Romy, ale také občany české národnosti, jež se chtějí podílet na zlepšování situace a vztahů mezi romskou a českou společností. Svůj cíl propaguje pomocí médií, zejména přes zpravodajský server romea.cz nebo romea.tv.cz. Zde jsou k dispozici např. online rozhovory, zahraniční a domácí události týkající se Romů, dále kultura, literatura, sport a jiné (www.romea.cz).

4 VÝZKUMNÝ PROJEKT

Cíl výzkumného projektu je zjistit jaký vztah panuje mezi romskou a neromskou společností. Jaké má názory majoritní společnost na Romy celkově a na oblast vzdělávání Romů.

4.1 Formulace hypotéz

Hypotéza č. 1: Více než 50 % respondentů má negativní vztah k Romům.

Hypotéza č. 2: Více než 40 % respondentů si myslí, že Romové zneužívají dávek sociální podpory.

Hypotéza č. 3: Více než 60 % respondentů se domnívá, že se Romové nechtějí vzdělávat.

Hypotéza č. 4: Více než 40 % dotazovaných si myslí, že není třeba školských změn nebo reforem ve v oblasti vzdělávání Romů.

Hypotéza č. 5: Více než 60 % respondentů nezná žádné specifické školní zařízení pro děti romské menšiny.

4.3 Popis výzkumných metod

Pro získání informací byla zvolena explorační metoda, jež se zakládá na odpovědích respondenta a konkrétní technikou je dotazník (viz Příloha A). Důvodem výběru této metody je snadný způsob sběru informací. Zkoumány byly odpovědi respondentů z široké veřejnosti. Samotný dotazník je složen z 15 otázek, z nich jsou 3 identifikátory, 11 otázek uzavřených (z nich 3 s odůvodněním) a 1 otevřená otázka.

4.4 Popis výzkumného vzorku

Pro výzkum byly vybrány osoby z široké veřejnosti, kterým bylo rozdáno 80 dotazníků. Mezi respondenty bylo 26 mužů (z toho 22 zaměstnaných a 4 studující) a 54 žen (z toho 20 zaměstnaných a 34 studujících). Věkové rozmezí u zaměstnaných osob je 27 – 65 let a studujících 17 – 25 let.

4.5 Harmonogram postupu

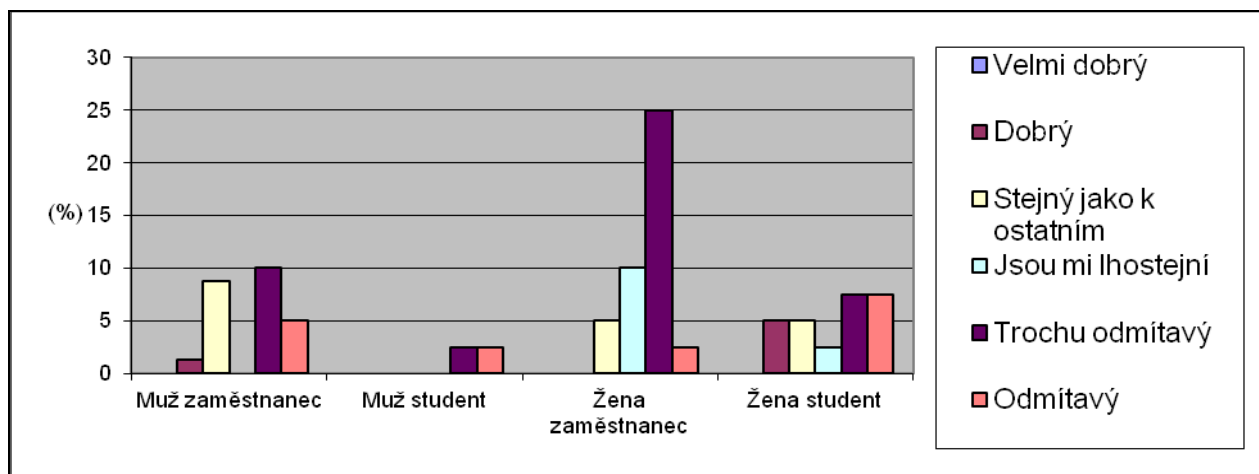
Průběh výzkumu byl rozdělen na dvě etapy. První etapou bylo rozdání a následné vyplnění dotazníků, toto celé probíhalo od 18. ledna do 30. ledna 2012. Druhou etapou byla návratnost dotazníků a vyhodnocení, které trvalo od 4. února do 25. února 2012.

4.6 Analýza dat

Získané informace byly vyhodnoceny a zpracovány do grafů a tabulek. Grafy s popisem jsou vloženy do části 4.6 a tabulky do Přílohy B.

Z odpovědí týkajících se vztahů k Romům (viz Graf 1, v Příloze B Tabulka 1) je zřejmé, že zaměstnaní muži mají stejný vztah k Romům jako k ostatním v počtu 8,7 %, trochu odmítavý 10 %, odmítavý 5 % a pouze jeden člověk, tedy 1,25 % má vztah dobrý. Dále 2 muži studenti mají trochu odmítavý vztah (2,5 %) a stejný počet studujících mužů má odmítavý vztah. Většina pracujících žen odpověděla, že vztah k Romům cítí jako trochu odmítavý, celkem 25 %, jsou mi lhostejní si myslí 10 % zaměstnaných žen, dále 5 % má k Romům vztah jako k ostatním a dvě ženy mají odmítavý vztah (2,5 %). 7,5 % studentek má trochu odmítavý a odmítavý vztah, dobrý a stejný jako k ostatním má 5 % studentek a 2 studentky (2,5 %) zaškrtnuly odpověď jsou mi lhostejní. **Celkem odpovědělo Dobrý 6,25 %, Stejný jako k ostatním 18,75 %, Jsou mi lhostejní 12,5 %, Trochu odmítavý 45 % a Odmítavý 17,5 %.** U této otázky jsem požadovala odůvodnění odpovědi, přesto důvod uvedl opravdu malý počet respondentů (37,5 %) a mezi nejčastější důvody u odpovědi stejný vztah jako k ostatním byly: „jsem proti rasismu, nezáleží na národnosti“, u odpovědi jsou mi lhostejní: „nevšímám si jich“ a u trochu odmítavý a odmítavý vztah: „nedbají zákonů, nechovají se dobře, vysoká kriminalita, nechtějí pracovat a přizpůsobit se“.

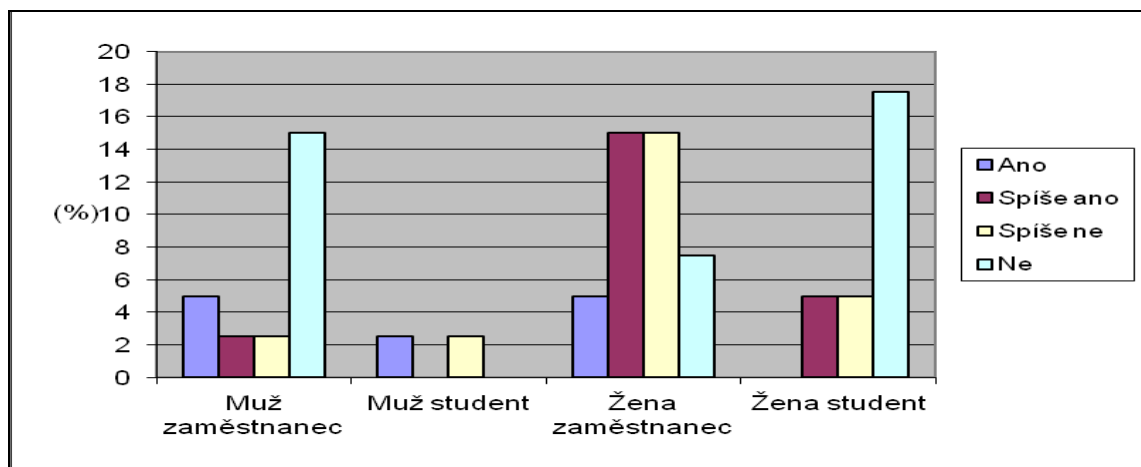
Graf 1 Jaký máte vztah k romským spoluobčanům? Odůvodněte!

Zdroj: autorka práce

Na otázku ohledně diskriminace odpověděli respondenti následovně (viz Graf 2, v Příloze B Tabulka 2) 4 zaměstnaní muži, tedy 5 %, se domnívá, že romská menšina je u nás diskriminována, spíše ano zaškrtno o polovinu méně, tedy 2,5 %, stejný počet mužů se domnívá, že spíše ne a většina, konkrétně 15 % pracujících mužů zaškrtno odpověď Ne. Co se týká mužů studentů, tak Ano si myslí 2,5 %, tedy 2 studenti a stejný počet si myslí Spíše ne. 15 % Spíše ano a Spíše ne, takhle nerozhodně zaškrtnly tuto odpověď pracující ženy. Dalších 7,5 % zaměstnaných žen se domnívá, že Ne a naopak Ano zaškrtno pouze 5 %. Většina studentek odpověděla Ne, tedy 17,5 %, Spíše ano a Spíše ne zaškrtno shodně 5 % studentek. **Celkové hodnocení vypadá takto: odpověď Ano 12,5 %, Spíše ano 22,5 %, Spíše ne 25 % a Ne 40 %.** U odpovědí Ano a Spíše ano mě zajímala oblast diskriminace, ale opět jí uvedlo malé procento respondentů (27,5 %), těmi nejčastějšími oblastmi pak bylo zaměstnání, škola nebo celá společnost.

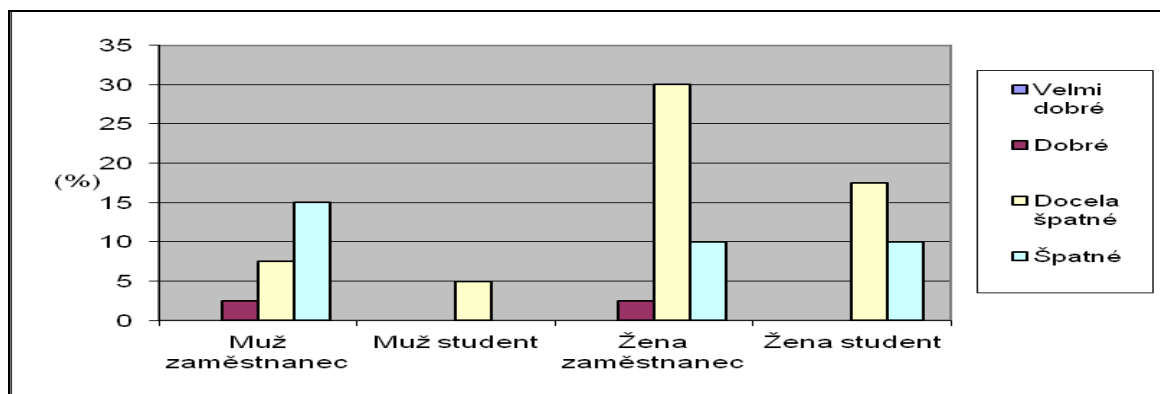
Graf 2 Zastáváte názor, že romská menšina je u nás diskriminována? Pokud ano, v jaké oblasti?

Zdroj: autorka práce

Třetí otázka se týkala vztahů mezi majoritní společností a Romy, respondenti toto soužití hodnotí takto (viz Graf 3, v Příloze B Tabulka 3), 2,5 % zaměstnaných mužů značí tyto vztahy jako Dobré, 7,5 % se naopak domnívá, že Docela špatné a 15 % zaškrtno Špatné. Muži studenti se shodli na odpovědi Docela špatné (5 %). Tuto odpověď zvolilo i 30 % zaměstnaných žen, 10 % odpovědělo Špatně a pouze 2,5 % toto soužití označuje za Dobré. Také studentky odpověděli ve většině Docela špatně (17,5 %) a Špatné zaškrtno také 10 % studentek. **Celkem: Velmi dobré nevedl nikdo, Dobré 5 %, Docela špatné 60 % a Špatné 35 %.**

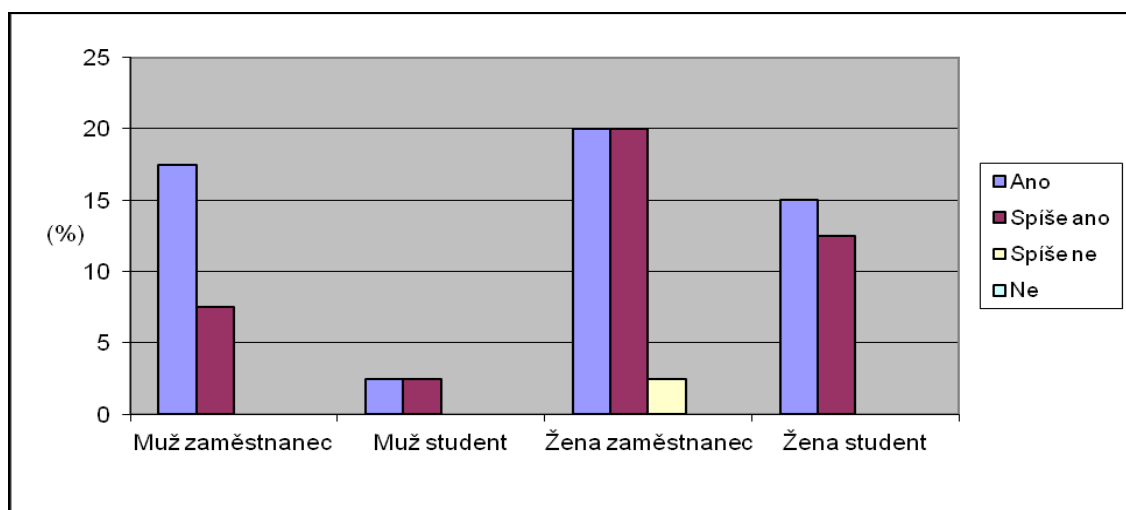
Graf 3 Jak byste posoudil/a vztahy mezi romskými spoluobčany a majoritní společností?

Zdroj: autorka práce

Ne moc pozitivně dopadla pro Romy otázka čtvrtá, drtivá většina respondentů je přesvědčena, že Romové zneužívají dávek podpory, a to odpověď Ano zaškrtno 17,5 % zaměstnaných mužů a 7 % napsalo Spíše ano. U studentů odpověď Ano zvolily 2,5 %, stejný počet odpovědělo Spíše ano. 20 % pracujících žen odpovědělo Ano, stejný počet také zaškrtno Spíše ano, pouze 2,5 % dala Spíše ne. U Studentek převažuje odpověď Ano (15 %) a Spíše ano (12,5 %). (viz Graf 4, v Příloze B Tabulka). **Celkové výsledky: Ano 55 %, Spíše ano 42,5 % Spíše ne 2,5 % a Ne 0 %.**

Graf 4 Domníváte se, že romská menšina zneužívá sociálních dávek?

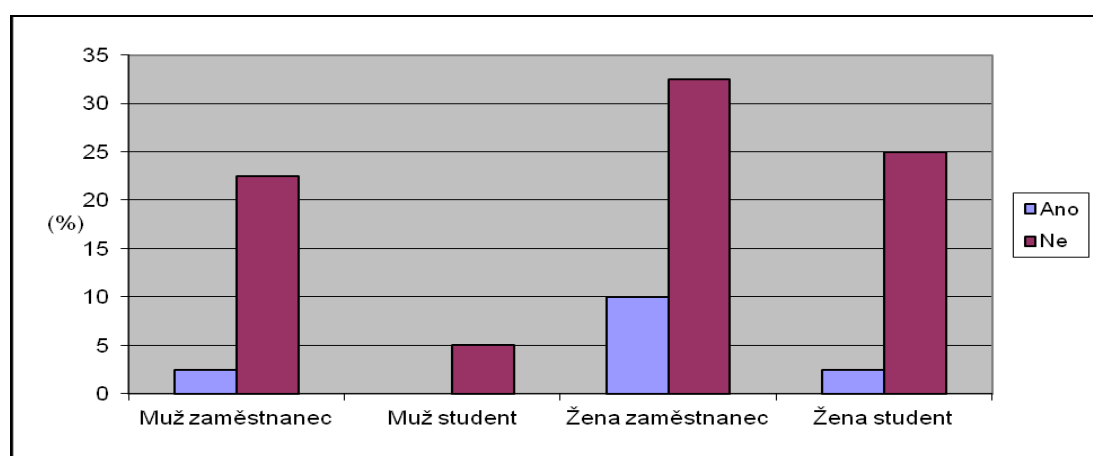

Zdroj: autorka práce

Odpověď Ne převažovala u otázky týkající se specifických romských zařízení, většina respondentů o žádném neslyšela. Pouze 2,5 % pracujících mužů znají nějakou vzdělávací instituci pro Romy, ale 22,5 % nezná žádnou. Odpověď Ne zaškrtili i všichni muži studenti (5 %). O trochu lépe tomu je v případě zaměstnaných žen, 10 % jich zaškrtilo Ano a odpověď Ne zvolilo 32,5 %. Studentky odpověděly Ano pouze 2,5 % a 25 % Ne. (viz Graf 5, v Příloze B Tabulka 5). **Celkové hodnocení respondentů: Ano 15 % a Ne 85 %.**

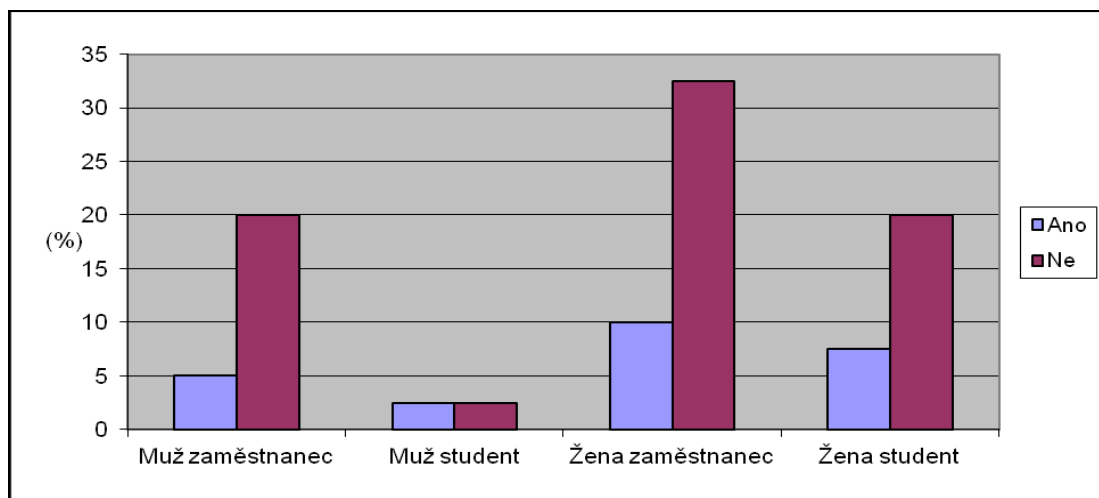
Graf 5 Znáte nějaké specifické školní zařízení pro děti romské menšiny?

Zdroje: autorka práce

Odpověď Ne převažuje také u další otázky, tedy zda respondenti někdy chodili do školy s Romem. Celkem 20 % zaměstnaných mužů nikdy do školy s Romem nechodilo a pouze 5 % Ano. Vyrovnané to bylo u studentů, 2,5 % Ano a 2,5 % Ne. Do školy s Romem nechodilo ani 32,5 % zaměstnaných žen, Ano pouze 10 %. Ne zaškrtilo také 20 % studentek a Ano 7,5 %. (viz Graf 6, v Příloze B Tabulka 6). **Celkem: Ano 25 % a Ne 75 %.**

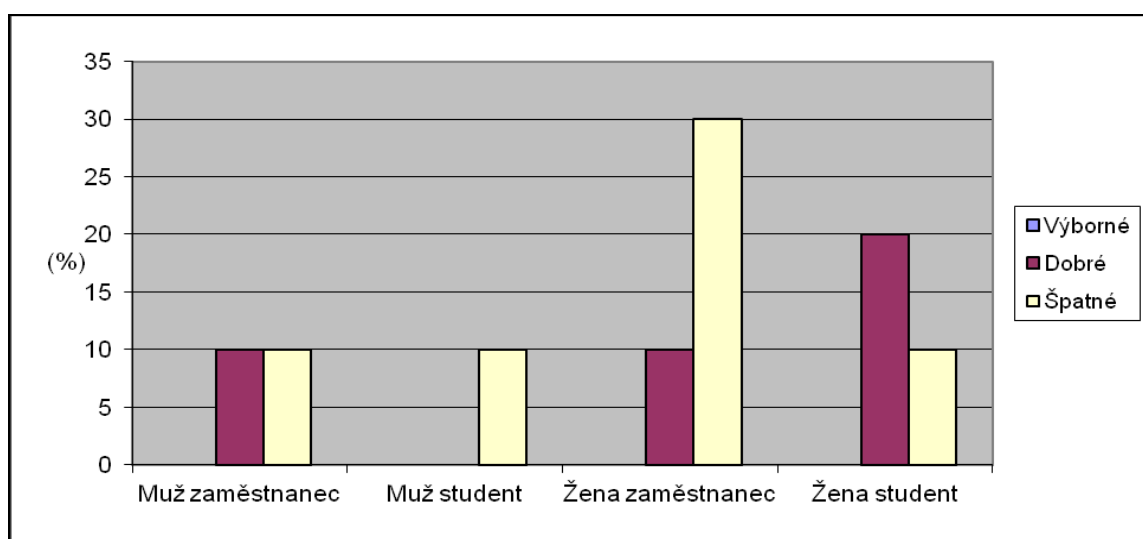
Graf 6 Byl/a někdy Vaším spolužákem Rom/ka?

Zdroj: autorka práce

Na další otázku odpovídali pouze ti respondenti, kteří v předešlé otázce odpověděli Ano, tedy 20 respondentů. Otázka zjišťuje, jak se jejich romští spolužáci učili. Vyrovnaně odpověděli zaměstnaní muži 10 % Dobře a Špatně. Špatně zvolili i všichni studenti, také 10 %. 30 % zaměstnaných žen odpovědělo Špatně, 10 % zaškrtno Dobře. Naopak tomu bylo u studentek, Dobře zaškrtno 20 % a Špatně 10 %. (viz Graf 7, v Příloze B Tabulka 7).

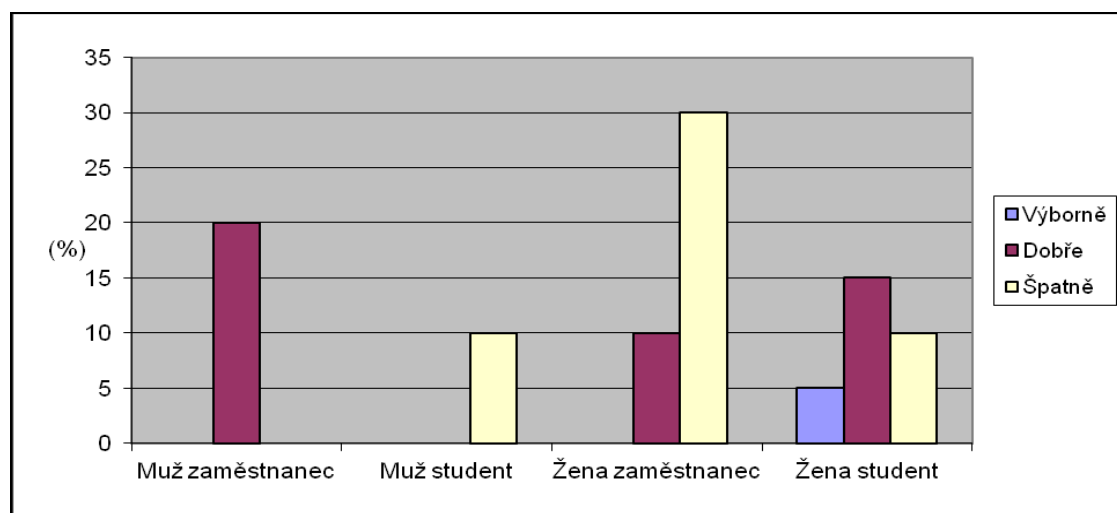
Graf 7 Pokud ano, jaké bylo jeho/její školní hodnocení?

Zdroj: autorka práce

Také na další otázku odpovídalo pouze 20 lidí, tato otázka zkoumala chování romského spolužáka. 20 % zaměstnaných mužů se shodlo na Dobrém chování. Opačně tomu bylo u studentů, ti odpověděli Špatně (10 %). Špatně odpověděla i většina pracujících žen, tedy 30 % a pouze 10 % dalo Dobře. Jenom studentky využily odpověď Výborně, tu zaškrtnulo 5 %, dalších 15 % Dobře a 10 % Špatně. (viz Graf 8, v Příloze B Tabulka 8).

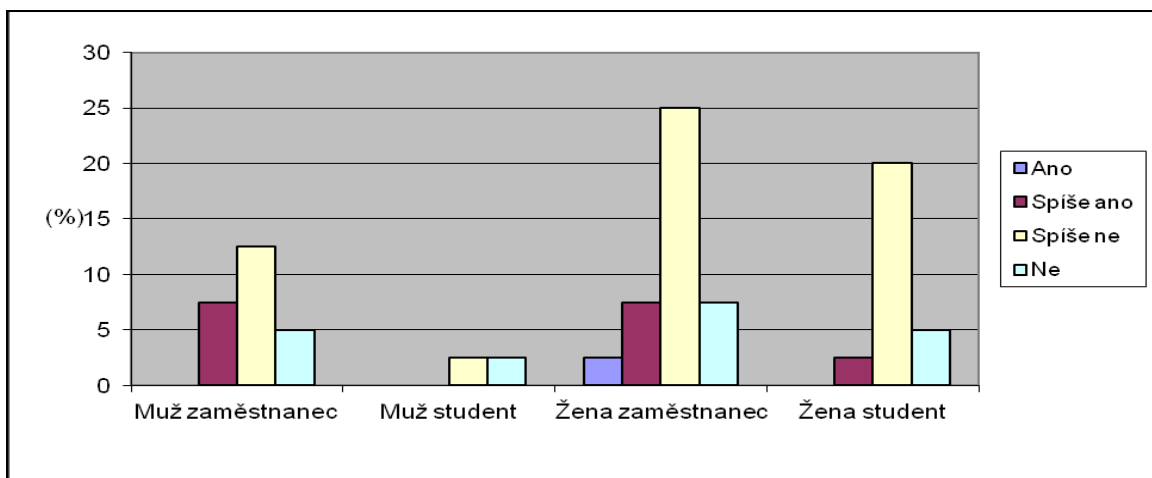
Graf 8 A jak byste hodnotil/a jeho/její chování?

Zdroj: autorka práce

U otázky, zda se chtějí romové vzdělávat a následně pracovat, převažovala odpověď Spíše ne. Tuto odpověď zaškrtnulo 12,5 % pracujících mužů, 7,5 % si naopak myslí, že Spíše ano a jednoznačné Ne zvolilo 5 %. Studenti zvolili Spíše ne (2,5 %) a Ne (2,5 %). 25% zaměstnaných žen odpovědělo Spíše ne, Spíše ano a Ne si myslí 7,5 % a Ano pouze 2,5 %. Studentky zaškrtnuly Spíše ne (20 %), Ne (5 %) a Ano také pouze 2,5 %. (viz Graf 9, v Příloze B Tabulka 9). **Celkové hodnocení: Ano 2,5 %, Spíše ano 17,5 % Spíše ne 60 % a Ne 20 %.**

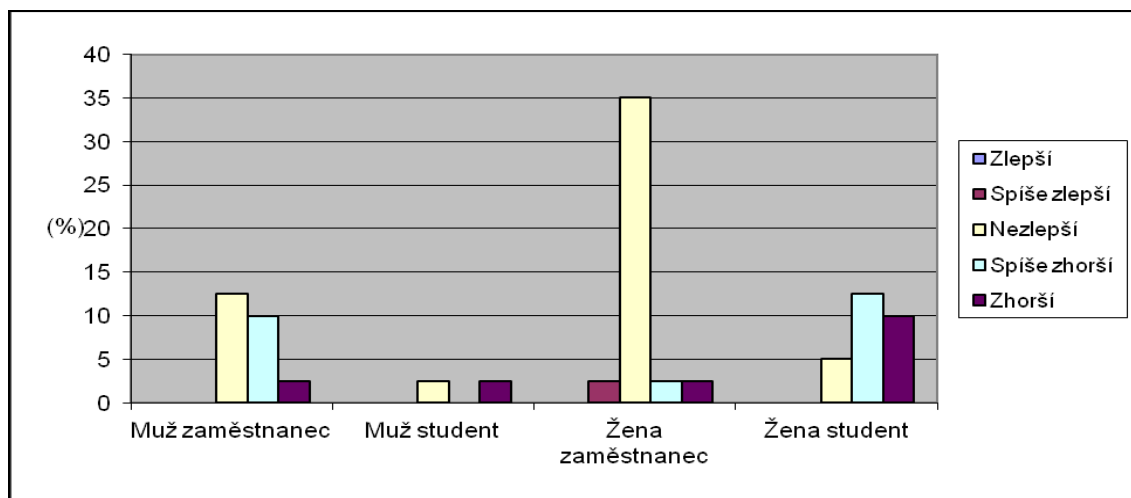
Graf 9 Zastáváte názor, že romská menšina má zájem o vzdělávání a následovnou práci?

Zdroj: autorka práce

Budoucí situace Romů není podle respondentů příliš dobrá. 12,5 % zaměstnaných mužů se domnívá, že se jejich situace Nelepší, 10 % si myslí, že se naopak Spíše zhorší a že se Zhorší si myslí 2,5 %. Studenti zvolili shodně odpovědi Nelepší a Zhorší, obě 2,5 %. Nejčastěji zaškrtnly zaměstnané ženy odpověď Nelepší (35 %), ale jako u jediných se zde objevila odpověď Spíše lepší, avšak pouze 2,5 %, stejně tomu tak bylo i u Spíše zhorší a Zhorší. Studentky se domnívají, že Spíše zhorší (12,5 %), že se Zhorší si myslí 10 % a že se Nelepší 5 %. (viz Graf 10, v Příloze B Tabulka 10). **Celkové výsledky všech respondentů: odpověď Zlepší neuvedl nikdo, Spíše lepší 2,5 %, Nelepší 55 %, Spíše zhorší 25 % a Zhorší 17,5 %.**

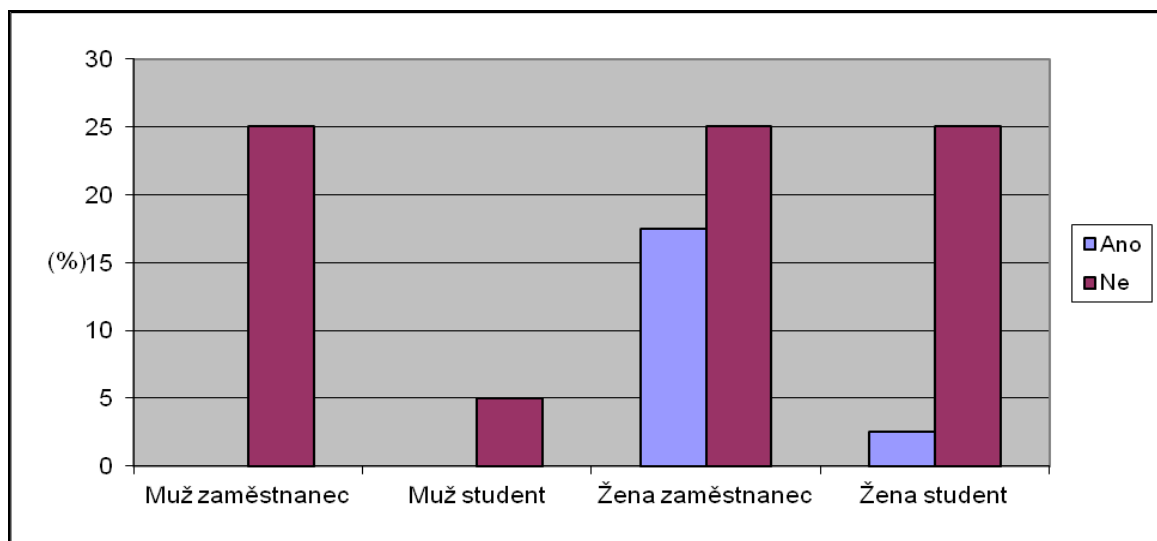
Graf 10 Myslíte si, že se budoucí život Romů u nás zlepší či ne?

Zdroj: autorka práce

Předposlední otázka se týkala změn a školských reforem. Respondenti ve většině případů zastávají názor, že reformy a změny v rámci vzdělávání Romů nejsou nutné. Myslí si to všichni zaměstnaní muži, odpověď Ne zaškrtnulo 25 %. Také studenti jsou stejného názoru, Ne odpovědělo 5 %. Velký rozdíl je však u pracujících žen, odpověď Ne sice převažuje (25 %), ale Ano zaškrtnulo 17,5 %. Také 25 % studentek zaškrtnulo odpověď Ne, ale Ano pouze jen 2,5 %. U této otázky byl požadován důvod u obou odpovědí, opět spousta respondentů neodůvodnila a těch co důvod uvedlo bylo 22,5 %. Těmi nejčastějšími důvody pro Ano byly: „větší počet přípravných tříd, specializovaných škol, více odborné péče“, důvody pro Ne: „všichni mají mít stejné podmínky a pravidla, Romové se musí přizpůsobit požadavkům našich škol“. (viz Graf 11, v Příloze B Tabulka 11). **Celkové výsledky: Ano 20 % a Ne 80 %.**

Graf 11 Navrhl/a byste nějaké nové školské reformy nebo změny v rámci vzdělávání romské menšiny v ČR? Odůvodněte obě odpovědi.

Zdroj: autorka práce

Poslední otázka navazovala na předchozí a byla otevřená, zněla: **Napište konkrétní změny nebo reformy.** Tato otázka se obtížně vyhodnocovala, respondenti zde měli prostor pro svůj názor, ale většina toho nevyužila. **Odpovědělo tedy 20 % respondentů.** Přesto, že názory byly rozdílné, tak se dají rozdělit do dvou skupin, kladné a záporné. Záporné názory se týkají hlavně financí, jež jsou do Romů investovány, dle respondentů je to zbytečné plýtvání pro někoho, kdo tuto pomoc nechce a spíše toho zneužívá. Dle dotazovaných je způsobů vzdělávání u nás spousta, stačí je využít. Dalšími častými názory jsou, že podmínky mají být pro všechny stejné a kdo se chce vzdělávat, tak se vzdělává. Některé záporné názory byly také poměrně drsné a rasistické. Naopak mezi kladnými byly často připomínky zdůrazňující malé množství romských škol, tříd a asistentů. Často se opakuje, že ve školách panuje mezi dětmi šikana a odnášejí to hlavně romské děti, ale nejen mezi dětmi, ale i ze strany učitelů. Proto je zde také častokrát uvedeno, že je třeba zvyšovat počty romských učitelů, kteří rozumí romské mentalitě.

4.7 Zhodnocení stanovených hypotéz

Hypotéza č. 1: Více než 50 % respondentů má negativní vztah k Romům. Tato hypotéza se potvrdila, svůj vztah k Romům hodnotí jako trochu odmítavý a odmítavý celkem 62,5 % respondentů.

Hypotéza č. 2: Více než 40 % respondentů si myslí, že Romové zneužívají dávek sociální podpory. Na otázku, zda Romové těchto dávek zneužívají, odpovědělo Ano a Spíše ano celkem 92,5 % respondentů, také tato hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 3: Více než 60 % respondentů se domnívá, že se Romové nechtějí vzdělávat. Celkem 80 % dotazovaných zastává názor, že se Romové nechtějí vzdělávat. Tato hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 4: Více než 40 % dotazovaných si myslí, že není třeba školských změn nebo reforem ve v oblasti vzdělávání Romů. I tato hypotéza se potvrdila, neboť školské změny a reformy nejsou podle 80 % respondentů nutné.

Hypotéza č. 5: Více než 60 % respondentů nezná žádné specifické školní zařízení pro děti romské menšiny. Tato hypotéza se potvrdila, celkem nezná žádné školní zařízení 85 % dotazovaných.

4.8 Závěr výzkumného projektu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké mínění a názory zastává většinová společnost na Romy. Obsahem bylo celkem dvanáct otázek, které byly z větší části zaměřené na vzdělávání, zbytek otázek se věnoval obecně romskému etniku. Z výsledků výzkumu je zřejmé, že majoritní společnost má trochu odmítavý vztah k romskému etniku či vidí Romy jako osoby, které jsou jí lhostejné. Většina dotazovaných se dále shodla, že Romové u nás nejsou diskriminováni a soužití s nimi je respondenty hodnoceno jako špatné. Ani v otázce týkající se sociálních dávek si Romové nestojí příliš chvalně, naopak drtivá většina dotazovaných se domnívá, že zneužívají dávek sociální podpory, opak toho si myslí pouze jeden člověk! Přes 80 % respondentů také nezná žádná specifická školní zařízení pro romské děti. Na dvě otázky, které se týkaly chování a klasifikace romských spolužáků, odpovídali pouze respondenti, kteří v předešlé otázce

uvedli, že mezi spolužáky měli i romské děti. Samotné hodnocení nedopadlo kladně. Většina dotazovaných uváděla špatné chování i učení. V následujících otázkách např. zda se Romové chtějí vzdělávat, uvedlo 80 % respondentů zápornou odpověď a jako nelepší se či dokonce zhoršující stav budoucího života Romů vidí přes 90 % respondentů. Nakonec přes 80 % odpovídajících uvádí, že není třeba žádných změn či školských reforem v oblasti vzdělávání romského etnika.

ZÁVĚR

Vzdělání hraje v životě každého velkou roli a v současnosti je na něj kladen velký důraz. Je důležité, abychom uměli ke vzdělávání motivovat děti, avšak ne každý to zvládá. O to těžší je to s motivací u dítěte z romské menšiny s odlišným způsobem života. Aby toto dítě mohlo být vhodně zapojeno do vzdělávacího procesu, následně úspěšně zvládalo všechny požadavky škol a získalo uplatnění na trhu práce, je nutné tyto etnické odlišnosti znát a chápat je.

V prvních částech se práce zabývá obecnou charakteristikou romského etnika, jejich historií, kulturou a také právy, ve kterých je zakotvena ochrana etnických menšin.

Kapitola věnující se romským dětem popisuje jejich postavení v rodině, které se odráží ve výchově. Vztah dětí ke škole je ve velké míře ovlivněn jejich rodiči, kteří o vzdělávání svých dětí neprojevují moc velký zájem. Důvodem je strach a nevěrohodnost, kterou ke škole chovají. Dále jsou zde uvedené možnosti vzdělávání romských dětí, zde jsou důležité přípravné třídy a asistent pedagoga, kteří napomáhají romským dětem zapojení se do vzdělávacího procesu.

Cíl práce, tedy popsat vzdělávání Romů a možnosti, které mají a také názory majoritní společnosti na tuto oblast, autorka splnila. Romové představují pro majoritní společnost osoby, které zde mají specifické postavení a má na ně stálý názor. Tento názor byl, je, a také jak vyplynulo z výzkumu, nadále bude záporný. Většina dotazovaných má k Romům odmítavý vztah a soužití s nimi posuzuje jako špatné. Romové dle majoritní společnosti zneužívají dávek sociální podpory a o vzdělávání a následnou práci nejeví zájem. Těch, kteří mají pocit, že Romové jsou diskriminováni a zastávají názor, že by se pro ně mělo dělat více především v oblasti vzdělávání, je opravdu malý počet.

Z poznatků uvedených v této práci je zřejmé, že se romští žáci o vzdělávání začnou zajímat jen tehdy, pokud to učiní i jejich rodiče. Avšak první krok ke zlepšení této situace by měl být ze strany školy a učitelů. Je zapotřebí získat důvěru romských rodičů, navázat s nimi vztah, aby si uvědomili, že škola chce pomoci jejich dětem ve vzdělávání. Toto však bude trvat ještě dlouho a proto je nutná trpělivost každého, kdo s romským žákem pracuje.

SEZNAM LITERATURY

Monografické údaje

GULOVÁ, L., Čech, T. *Texty pro pedagogicko-psychologickou přípravu romských asistentů.*

122. vyd. Brno: Paido. 98 s. ISBN 80-7315-011-5.

HÜBSCHAMNNOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras - můžeme se domluvit.*

3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998. 129 s. ISBN 80-7067-905-0.

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes.*

4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. 129 s. ISBN 80-7067-952-2.

SOCIOKLUB. *Romové v České Republice.* 1. vyd. Praha: Sociopress, 1999. 558 s. ISBN 80-902260-7-8

ROSECKÁ, T. *Život romské menšiny: Sociální práce.* Čelákovice: VOŠ a SZŠ MILLS, 2010. 107 s. 13 příloh

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak.*

2. vyd. Praha: Portál, 1998. 149 s. ISBN 80-7178-410-9

ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu.*

426. vyd. Praha: Portál, 1998. 203 s. ISBN 80-7178-285-8.

ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice.*

1. vyd. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9

ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*

3. vyd. Praha: Karolinum, 2008. 123 s. ISBN 978-80-2146-1524-0.

VOJTOVÁ, K. *Vzdělávání romského etnika v ČR: Absolventská práce.* Praha: VOŠ ekonomických studií a SPŠPT, 2011. 52 s., 4 přílohy. Vedoucí absolventské práce: Mgr Martin Beňo

Elektronické zdroje

Antidiskriminační zákon [online]. [cit. 2012-02-05]

Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/diskriminace/antidiskriminacni-zakon/>

Athinganoi, o. s. [online]. [cit. 2012-02-25]

Dostupné z: <http://www.athinganoi.cz/>

Deklarace o právech příslušníků národnostních, etnických, náboženských a jazykových menšin [online]. [cit. 2012-02-02]

Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=48>

Historie Romů [online]. [cit. 2012-02-18]

Dostupné z: <http://www.annefrankguide.net/cs-cz/bronnenbank.asp?aid=20459>

Historie Romů [online]. [cit. 2012-02-18]

Dostupné z:

http://www.rommuz.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=320&Itemid=25&lang=cs

Historie Romů [online]. [cit. 2012-02-18]

Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18901>

Jména a příjmení [online]. [cit. 2012-02-10]

Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9#Tradi.C4.8Dn.C3.AD_p.C5.99.C3.ADjm en.C3.AD

Listina základních práv a svobod [online]. [cit. 2012-02-05]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Mezinárodní den Romů [online]. [cit. 2012-02-10]

Dostupné z: <http://www.romove.radio.cz/cz/clanek/20289>

Nadace Open Society Fund [online]. [cit. 2012-02-25]

Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/19365#fund>

Nadace R-MOSTY [online]. [cit. 2012-02-25]

Dostupné z: <http://www.r-mosty.cz/>

Nadace Tolerance [online]. [cit. 2012-02-25]

Dostupné z: <http://www.ecn.cz/tolerance/>

Nová škola, o.p.s. [online]. [cit. 2012-02-25]

Dostupné z: <http://www.novaskola.org/pilot/>

Organizace spojených národů [online]. [cit. 2012-01-18]

Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=48>

Počet Romů hlásících se k romské národnosti [online]. [cit. 2012-02-10]

Dostupné z: http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30462&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1uIhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAlf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA__cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIVLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uEPNYw1yDolzPstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmArq34D8QlDDwAG10C_KFWcoe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0FXtAmHOQgZIRBQBWjjdJWgEAAA..&vseuzemi=null&void=

Přípravné třídy [online]. [cit. 2012-02-23]

Dostupné z: [http://www.zakonycr.cz/seznamy/561-2004-sb-zakon-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim-odbornem-a-jinem-vzdelavani-\(skolsky-zakon\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/561-2004-sb-zakon-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim-odbornem-a-jinem-vzdelavani-(skolsky-zakon).html)

Rada vlády pro národnostní menšiny [online]. [cit. 2012-02-05]

Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin [online]. [cit. 2012-01-18]

Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/ramcova-umluva-o-ochrane-narodnostnich-mensin-6912/>

Romistika [online]. [cit. 2012-03-3]

Dostupné z: <http://www.romistika.eu/>

Romská hymna [online]. [cit. 2012-02-10]

Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18196>

Romská vlajka [online]. [cit. 2012-02-10]

Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9>

Sdružení Romea [online]. [cit. 2012-02-25]

Dostupné z: <http://www.romea.cz/>

Střední odborná škola managementu a práva s.r.c. [online]. [cit. 2012-02-25]

Dostupné z: <http://www.sosmap.cz/index.html>

Školský zákon [online]. [cit. 2012-02-20]

Dostupné z: <http://wtd.vlada.cz/scripts/detail.php?id=7721>

Třetí dekáda boje proti rasismu [online]. [cit. 2012-02-02]

Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=44>

Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace [online]. [cit. 2012-02-02]

Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-19721/>

Úmluva o právech dítěte [online]. [cit. 2012-02-02]

Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=6&subkap=31>

Ústava ČR [online]. [cit. 2012-02-05]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Všeobecná deklaráce lidských práv [online]. [cit. 2012-02-02]

Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

Vyšší odborné školy a Vysoké školy [online]. [cit. 2012-02-20]

Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23705>

Zvláštnosti povahy [online]. [cit. 2012-01-12]

Dostupné z: <http://litvinovjanov.blog.cz/0807/nejvyssi-a-malo-uznavane-hodnoty-romu>

Žebříček hodnot [online]. [cit. 2012-01-12]

Dostupné z: <http://litvinovjanov.blog.cz/0807/nejvyssi-a-malo-uznavane-hodnoty-romu>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: Romská vlajka

Seznam tabulek

TABULKA 1: Jaký máte vztah k romským spoluobčanům? Odůvodněte!

TABULKA 2: Zastáváte názor, že romská menšina je u nás diskriminována? Pokud ano, v jaké oblasti?

TABULKA 3: Jak byste posoudil/a vztahy mezi romskými spoluobčany a majoritní společností?

TABULKA 4: Domníváte se, že romská menšina zneužívá sociálních dávek?

TABULKA 5: Znáte nějaké specifické školní zařízení pro děti romské menšiny?

TABULKA 6: Byl/a někdy Vaším spolužákem Rom/ka?

TABULKA 7: Pokud ano, jaké byla jeho/její školní hodnocení?

TABULKA 8: A jak byste hodnotil/a jeho/její chování?

TABULKA 9: Zastáváte názor, že romská menšina má zájem o vzdělávání a následovnou práci?

TABULKA 10: Myslíte si, že se budoucí život Romů u nás zlepší či ne?

TABULKA 11: Navrhl/a byste nějaké nové školské reformy nebo změny v rámci vzdělávání romské menšiny v ČR? Odůvodněte obě odpovědi.

Seznam grafů

GRAF 1: Jaký máte vztah k romským spoluobčanům? Odůvodněte!

GRAF 2: Zastáváte názor, že romská menšina je u nás diskriminována? Pokud ano, v jaké oblasti?

GRAF 3: Jak byste posoudil/a vztahy mezi romskými spoluobčany a majoritní společností?

GRAF 4: Domníváte se, že romská menšina zneužívá sociálních dávek?

GRAF 5: Znáte nějaké specifické školní zařízení pro děti romské menšiny?

GRAF 6: Byl/a někdy Vaším spolužákem Rom/ka?

GRAF 7: Pokud ano, jaké byla jeho/její školní hodnocení?

GRAF 8: A jak byste hodnotil/a jeho/její chování?

GRAF 9: Zastáváte názor, že romská menšina má zájem o vzdělávání a následovnou práci?

GRAF 10: Myslíte si, že se budoucí život Romů u nás zlepší či ne?

GRAF 11: Navrhl/a byste nějaké nové školské reformy nebo změny v rámci vzdělávání romské menšiny v ČR? Odůvodněte obě odpovědi.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – DOTAZNÍK.....	I
PŘÍLOHA B –TABULKY S VÝSLEDKY	V

Příloha A

DOTAZNÍK

Dobrý den, jsem studentkou bakalářského ročníku na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze. Prosím Vás o vyplnění krátkého dotazníku, který je podkladem pro mou bakalářskou práci. Zpracovávám téma Romské etnikum a možnosti jeho vzdělávání a prosím Vás o co nejpravdivější odpovědi. **Dotazník je zcela anonymní a všechny údaje budou použity jen pro účely mé práce. Zakroužkujte vždy pouze jednu odpověď.**

Pohlaví

- Muž
- Žena

Věk

- Do 18 let
- 19 – 25 let
- 26 – 35 let
- 36 – 45 let
- 46 – 55 let
- 56 – 65 let
- 66 – 75 let
- 76 a více

Pracovní pozice

- Zaměstnanec
- Student
- Nezaměstnaný
- OSVČ
- Na rodičovské dovolené
- Důchodce
- Jiné:.....

Jaký máte vztah k romským spoluobčanům? Odůvodněte!

- Velmi
dobrý:.....
- Dobrý:.....
- Stejný jako k ostatním:.....
- Jsou mi lhostejní:.....
- Trochu odmítavý:.....
- Odmítavý:.....

Zastáváte názor, že romská menšina je u nás diskriminována? Pokud ano, v jaké oblasti?

- Ano:.....
- Spíše ano:.....
- Spíše ne
- Ne

Jak byste posoudil/a vztahy mezi romskými spoluobčany a majoritní společností?

- Velice dobré
- Dobré
- Docela špatné
- Špatné

Domníváte se, že romská menšina zneužívá sociálních dávek?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- ne

Znáte nějaké specifické školní zařízení pro děti romské menšiny?

- Ano
- Ne

Byl/a někdy Vaším spolužákem Rom/ka?

- Ano
- Ne

Pokud ano, jaké byla jeho/její školní hodnocení?

- Výborné
- Dobré
- špatné

A jak byste hodnotil/a jeho/její chování?

- Výborné
- Dobré
- Špatné

Zastáváte názor, že romská menšina má zájem o vzdělávání a následovnou práci?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

Myslíte si, že se budoucí život Romů u nás zlepší či ne?

- Ano zlepší
- Spíše nezlepší
- Nezlepší
- Spíše zhorší
- Zhorší

Navrhl/a byste nějaké nové školské reformy nebo změny v rámci vzdělávání romské menšiny v ČR?

Odůvodněte obě odpovědi.

Ano:.....

Ne:.....

Napište konkrétní změny nebo reformy.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Děkuji za Váš čas, Kateřina Vojtová, DiS.

Příloha B

TABULKA 1: Jaký máte vztah k romským spoluobčanům? Odůvodněte!

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Velmi dobrý				
Dobrý	1,25			5
Stejný jako k ostatním	8,75		5	5
Jsou mi lhostejní			10	2,5
Trochu odmítavý	10	2,5	25	7,5
Odmítavý	5	2,5	2,5	7,5

Zdroj: autorka práce

TABULKA 2: Zastáváte názor, že romská menšina je u nás diskriminována? Pokud ano, v jaké oblasti?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Ano	5	2,5	5	
Spíše ano	2,5		15	5
Spíše ne	2,5	2,5	15	5
Ne	15		7,5	17,5

Zdroj: autorka práce

TABULKA 3: Jak byste posoudil/a vztahy mezi romskými spoluobčany a majoritní společností?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Velmi dobré				
Dobré	2,5		2,5	
Docela špatné	7,5	5	30	17,5
Špatné	15		10	10

Zdroj: autorka práce

TABULKA 4: Domníváte se, že romská menšina zneužívá sociálních dávek?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Ano	17,5	2,5	20	15
Spíše ano	7,5	2,5	20	12,5
Spíše ne			2,5	
Ne				

Zdroj: autorka práce

TABULKA 5: Znáte nějaké specifické školní zařízení pro děti romské menšiny?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Ano	2,5		10	2,5
Ne	22,5	5	32,5	25

Zdroj: autorka práce

TABULKA 6: Byl/a někdy Vaším spolužákem Rom/ka?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Ano	5	2,5	10	7,5
Ne	20	2,5	32,5	20

Zdroj: autorka práce

TABULKA 7: Pokud ano, jaké byla jeho/její školní hodnocení?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Výborné				
Dobré	10		10	20
Špatné	10	10	30	10

Zdroj: autorka práce

TABULKA 8: A jak byste hodnotil/a jeho/její chování?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Výborně				5
Dobře	20		10	15
Špatně		10	30	10

Zdroj: autorka práce

TABULKA 9: Zastáváte názor, že romská menšina má zájem o vzdělávání a následovnou práci?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Ano			2,5	
Spíše ano	7,5		7,5	2,5
Spíše ne	12,5	2,5	25	20
Ne	5	2,5	7,5	5

Zdroj: autorka práce

TABULKA 10: Myslíte si, že se budoucí život Romů u nás zlepší či ne?

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Zlepší				
Spíše zlepší			2,5	
Nezlepší	12,5	2,5	35	5
Spíše zhorší	10		2,5	12,5
Zhorší	2,5	2,5	2,5	10

Zdroj: autorka práce

TABULKA 11: Navrhl/a byste nějaké nové školské reformy nebo změny v rámci vzdělávání romské menšiny v ČR? Odůvodněte obě odpovědi.

Odpověď (%)	Muž zaměstnanec	Muž student	Žena zaměstnanec	Žena student
Ano			17,5	2,5
Ne	25	5	25	25

Zdroj: autorka práce

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kateřina Vojtová

Obor: vzdělávání dospělých

Forma studia: bakalářské prezenční

Název práce: Romské etnikum a možnosti jeho vzdělávání

Rok: 2011/2012

Počet stran textu bez příloh: 50

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů české literatury a pramenů: 10

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 32

Vedoucí práce: Mgr. Martin Beňo